

Чорноморський національний університет імені Петра могили
Навчально-науковий інститут публічного управління та адміністрування
Кафедра публічного управління та адміністрування

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування
_____ О.Н. Євтушенко
“ _____ ” _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: **МІЖНАРОДНІ АЛЬЯНСИ І ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХНІЙ
ВПЛИВ НА ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ**

Керівник: кандидат політичних наук, доцент
Габро Ірина Володимирівна

Рецензент: старший викладач
Верба Світлана Миколаївна

Виконала: студентка VI курсу групи 635 МЗ
Таланова Лариса Олексіївна

Спеціальності: 281 «Публічне управління та
адміністрування»

ОПП: _____
«Державна служба»

Миколаїв – 2024 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ АЛЬЯНСІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	8
1.1. Понятійно-категорійний апарат дослідження впливу міжнародних організацій та альянсів на національну безпеку	8
1.2. Нормативно-правове регулювання міжнародних організацій та безпекової політики	14
Висновки до розділу	23
РОЗДІЛ 2 СТРАТЕГІЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	24
2.1. Вплив НАТО на національну безпеку України.....	24
2.2. Європейський Союз та національна безпека України.....	31
2.3. Інші міжнародні організації та їхня роль у зміцненні безпеки України 38	
Висновки до розділу	44
РОЗДІЛ 3 ОЦІНКА ВПЛИВУ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ.....	46
3.1. Виклики та ризики інтеграції до міжнародних організацій та безпекових альянсів	46
3.2. Міжнародні альянси та національна безпека України: перспективи співпраці і стратегічний вектор розвитку.....	57
Висновки до розділу	65
ВИСНОВКИ.....	66
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

РФ	–	Російська Федерація
НАТО	–	Організація Північноатлантичного договору (Північноатлантичний альянс)
Нацбезпека	–	Національна безпека
США	–	Сполучені Штати Америки
ЄС	–	Європейський Союз
ОДКБ	–	Організація Договору про Колективну Безпеку
КМУ	–	Кабінет Міністрів України
ВРУ	–	Верховна Рада України
ЗС	–	Збройні Сили
ЗУ	–	Закон України
РНБО	–	Рада Національної Безпеки і Оборони
ЗСУ	–	Збройні Сили України
ПЗМ	–	Партнерство Заради Миру
ЗПГ	–	Зріджений Природний Газ

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні геополітичні реалії змушують Україну переосмислювати підходи до забезпечення національної безпеки. Зовнішні виклики, серед яких військова агресія Російської Федерації, окупація частини територій та постійна загроза суверенітету, поставили державу перед необхідністю зміцнення обороноздатності та пошуку ефективних міжнародних партнерів. У відповідь на ці виклики стратегічним вибором України стало закріплення у Конституції курсу на інтеграцію до Європейського Союзу та Організації Північноатлантичного договору (НАТО).

Інтеграція до НАТО та ЄС розглядається як один із найефективніших механізмів забезпечення національної безпеки, адже ці організації пропонують потужну підтримку у сфері оборони, впровадження передових стандартів управління та захисту прав людини. НАТО надає можливості для модернізації збройних сил і посилення обороноздатності, тоді як ЄС забезпечує політичну та економічну стабільність, а також сприяє впровадженню демократичних реформ. Така синергія дозволяє Україні адаптуватися до сучасних викликів і підвищувати свій міжнародний авторитет.

Попри акцент на інтеграції до ЄС та НАТО, важливою залишається співпраця з іншими міжнародними організаціями, такими як ООН і ОБСЄ. Ці організації виконують допоміжну роль, забезпечуючи моніторинг, гуманітарну підтримку та політичні консультації, що сприяють стабільності в регіоні. Проте головна увага України залишається зосередженою на стратегічному партнерстві з євроатлантичними структурами, які мають вирішальний вплив на безпеку країни.

Актуальність цього дослідження полягає у необхідності комплексного аналізу ролі міжнародних альянсів у забезпеченні національної безпеки України, оцінки перспектив та викликів інтеграції до НАТО та ЄС, а також

формулювання рекомендацій щодо реалізації ефективної зовнішньої та внутрішньої політики в умовах сучасних викликів.

Теоретичні засади функціонування міжнародних альянсів, таких як НАТО, Європейський Союз та інших організацій, у контексті забезпечення національної безпеки України та світу досліджували такі науковці, як В. Гвоздь, О. Каракуц, Д. Кібець, Я. Кондратьєв, Ю. Макар, Ю. Недзельський, О. Панченко, В. Копанчук, О. Гончаренко, О. Скрипник, М. Требін, І. Шишкін, Зб. Бжезінський, А. Зленко, Р. МакНамара, М. Орел, О. Утенкова, М. Хилько, В. Ємельянов., Г. Бондар, Ю. Франчук, М. Пендюра.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є дослідження впливу міжнародних альянсів, зокрема НАТО та ЄС, на забезпечення національної безпеки України в умовах сучасних глобальних викликів та трансформацій безпекової системи.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання:

- дослідити теоретико-методологічні засади поняття «національна безпека» та дослідити її складові у контексті взаємодії з міжнародними організаціями;
- проаналізувати діяльність НАТО у посиленні обороноздатності України, впровадженні стандартів Альянсу та інтеграції до євроатлантичної системи безпеки;
- дослідити вплив Європейського Союзу на забезпечення політичної, економічної та енергетичної стабільності України;
- розглянути вплив зовнішньої агресії Російської Федерації на трансформацію підходів України до міжнародного співробітництва у безпековій сфері;
- оцінити можливості та перспективи України у виконанні умов вступу до НАТО та ЄС, зокрема через імплементацію реформ.

Об'єкт дослідження – національна безпека України в умовах сучасних геополітичних викликів.

Предмет дослідження – вплив міжнародних альянсів на національну

безпеку України, зокрема перспективи інтеграції до НАТО та ЄС, а також трансформація внутрішньої політики у відповідь на сучасні виклики.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, методи теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу дозволили уточнити понятійно-категоріальний апарат, пов'язаний із національною безпекою, євроатлантичною інтеграцією та роллю міжнародних альянсів. Хронологічний аналіз був застосований для вивчення етапів співпраці України з НАТО та ЄС, а також розвитку нормативно-правового регулювання цих відносин. Метод експертних оцінок дав змогу оцінити перспективи інтеграції України до НАТО та ЄС, враховуючи міжнародний досвід і суспільні настрої. Логічне узагальнення використовувалося для формулювання висновків і рекомендацій, які відповідають сучасним викликам та тенденціям у сфері міжнародної безпеки.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в детальному аналізі ролі міжнародних альянсів, таких як НАТО та ЄС, у зміцненні національної безпеки України, особливо в умовах сучасних геополітичних викликів. У дослідженні розкрито важливість виконання стандартів НАТО як центральним етапом інтеграції України до євроатлантичної спільноти, а також акцентовано на ролі ЄС у забезпеченні політичної та економічної стабільності.

Кваліфікаційна робота магістра є самостійною науковою працею, у якій автором запропоновано нові підходи до оцінки перспектив інтеграції України в євроатлантичну систему безпеки. Особистий внесок автора полягає у розробці рекомендацій щодо подолання бар'єрів для ефективної імплементації стандартів НАТО та посилення міжнародної співпраці з ЄС задля зміцнення обороноздатності країни.

Практичне значення результатів кваліфікаційної роботи магістра полягає у можливості їхнього застосування органами державної влади, такими як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Міністерство оборони,

Міністерство закордонних справ, а також іншими структурами, що відповідають за зовнішньополітичну діяльність та безпекову політику держави. Результати дослідження можуть стати основою для розробки рекомендацій щодо оптимізації інтеграційних процесів України до НАТО та Європейського Союзу, а також для вдосконалення державної політики у сфері національної безпеки. Окрім цього, напрацювання можуть використовуватися в освітньому процесі для підготовки фахівців з публічного управління, міжнародних відносин та національної безпеки. Вони також можуть бути корисними для аналізу зовнішньої політики України та формування стратегії співпраці з міжнародними альянсами.

Публікації. Матеріали дослідження частково були представлені у тезах доповіді до Всеукраїнській щорічній науково-практичній конференції «Могилянські читання – 2024: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти».

Структура роботи відповідає поставленій цілі та завданням. Кваліфікаційна робота магістра складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. До тексту додано список використаних джерел (76 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 65 сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
МІЖНАРОДНИХ АЛЬЯНСІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ У КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1.1. Понятійно-категорійний апарат дослідження впливу міжнародних організацій та альянсів на національну безпеку

В умовах сучасних глобалізаційних процесів і загострення міжнародних конфліктів питання забезпечення національної безпеки набуває особливого значення для кожної держави. Зростання міжнародних загроз, нестабільність на світовій арені, а також транснаціональні виклики змушують країни переглядати свої підходи до захисту національних інтересів і суверенітету. Особливо на перегляд та зміну концепцій та стратегій оборони країн Європи вплинула війна між Росією та Україною, що стала умовним переходом до війн нового типу.

Україна, як країна з особливим географічним положенням та складною історико-політичною ситуацією є вразливою до зовнішнього впливу на її національну безпеку. Україна активно шукає ефективні шляхи зміцнення своєї безпеки через співпрацю з міжнародними організаціями, що може розширити можливості для захисту свого суверенітету, посилити свою політичну позицію на світовій арені та отримати доступ до військово-технічних і фінансових ресурсів, які є критично важливими для подолання сучасних загроз.

Сучасна концепція безпеки передбачає не тільки внутрішню політику оборони держави, а й тісну взаємодію з союзниками, адже жодна країна не здатна повністю самотужки забезпечити свій захист від глобальних загроз. Отже, міжнародні організації виконують важливу функцію, адже вони об'єднують держави заради досягнення спільних цілей, наприклад, колективний захист, обмін розвідувальною інформацією та підтримка

стабільності в кризових ситуаціях. Концепція кооперативної оборони передбачає спільне використання ресурсів і розробку варіантів оборони, що забезпечують більш надійний захист національних інтересів кожної країни у складних геополітичних ситуаціях.

Для формування коректної картини глобальної безпекової ситуації нам потрібно розглянути сутність поняття «національна безпека» і її складові.

Термін «національна безпека» вперше використав президент США Теодор Рузвельт у політичній заяві до Конгресу в 1904 році. У США національна безпека розглядається як стан суспільства, за якого Сполучені Штати залишаються вільною нацією, забезпечуючи недоторканність своїх основних інститутів та цінностей [33]. Американська модель національної безпеки базується на методологічних розробках американського політолога Ганса Моргентау, де національна безпека розглядається як безпека громадян, суспільства і держави. У своїй роботі «Політика між націями» Моргентау розглядав національну безпеку з позиції політичного реалізму, де головним завданням держави є захист суверенітету і територіальної цілісності через зміцнення військової могутності та запобігання зовнішнім загрозам [68].

У книзі «The Essence of Security: Reflections in Office» (1973) Роберт МакНамара, колишній міністр оборони США, викладає свій підхід до національної безпеки, що виходить за межі традиційної військової політики, та розширює поняття національної безпеки додавши до неї необхідність соціально-економічної стабільності як фундаментальним фактором стабільності і безпеки держави. Він підкреслює, що бідність та нерівність можуть стати причинами політичної і соціальної нестабільності, що зрештою загрожує національній безпеці [67].

За твердженням Я. Кондратьєва національну безпеку розуміють як здатність нації задовольняти потреби, необхідні для її самозбереження, самовідтворення і самовдосконалення з мінімальним ризиком збитку для базових цінностей її нинішнього стану [16].

Українське законодавство визначає поняття «Національна безпека» в

Додано примітку [a1]: Подковенко, Тетяна. "НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ТА ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ". *Актуальні проблеми правознавства*, vol. 1, no. 1, June 2021, pp. 11-18, <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1143>.

Додано примітку [a2]: Morgenthau G. Political relations between nations. Struggle for power and peace. 1948, p. 516 URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4034050/mod_resource/content/1/Hans%20J.%20Morgenthau-Politics%20among%20nations_%20the%20struggle%20for%20power%20and%20peace%20-%20A.%20A.%20Knopf%20%281948%29.pdf

Додано примітку [a3]: McNamara R. 1968. *The Essence of Security: Reflections in Office*. New York: Harper and Row. URL: <https://archive.org/details/essenceofsecurit0000mcna/page/n9/mode/1up?view=theater>

Додано примітку [a4]: Кондратьєв Я. Ю., Ліпкан В. А. Концепція національної безпеки України: теоретико-правові аспекти зарубіжного досвіду. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 20 с

однойменному законі, а саме у Законі України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року №2469-VIII. В ньому національна безпека визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу та інших національних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз [38].

Після визначення терміну «Національна безпека» важливо розглянути його основні компоненти. Це дозволить краще зрозуміти, з яких елементів складається забезпечення національної безпеки і як кожен із них сприяє стійкості та захисту держави (рис.1.1).

Рис. 1.1. Складові національної безпеки

Військова безпека – це важлива частина національної безпеки, яка охороняє країну від зовнішніх загроз, захищаючи її територіальну цілісність, суверенітет та незалежність. Вона передбачає готовність армії до швидкої реакції на загрози та забезпечення ефективного захисту від агресії ззовні [38].

Науковець Орел М.Г. зазначає, що політична безпека спрямована на

Додано примітку [a5]: Закон України від 21 червня 2018 року №2469-VIII «Про національну безпеку України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

Додано примітку [a6]: Закон України від 21 червня 2018 року №2469-VIII «Про національну безпеку України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

захист державного суверенітету, конституційного устрою, політичної системи та стабільності влади. Вона підтримує стійкість політичних інститутів, даючи можливість ефективно реагувати на виклики – від політичної кризи до терористичних дій, втручання інших держав та інформаційних атак [29].

Утенкова К.О. у своїй роботі розглядає економічну безпеку як важливу складову національної безпеки. Вона підкреслює, що економічна безпека охоплює не лише захист економічного потенціалу країни, але й здатність держави долати фінансові кризи, підтримувати економічне зростання та забезпечувати стабільність стратегічних галузей, протистояючи як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам [54].

Енергетична безпека забезпечує стабільне постачання енергії, мінімізуючи залежність від зовнішніх джерел. Вона включає розвиток енергетичної інфраструктури, диверсифікацію постачання та захист стратегічних енергетичних об'єктів від фізичних і кібератак [45].

Екологічна безпека, за твердженням Хилько М.І., забезпечує захист довкілля, природних ресурсів та підтримання сприятливих умов для життя населення. Вона включає заходи з попередження екологічних катастроф, зниження рівня забруднення, збереження біорізноманіття та реагування на кліматичні зміни [56].

Дослідники Ємельянов В.М. та Бондар Г.Л. зазначають, що не останню роль в національній безпеці відіграє саме інформаційна безпека, яка охороняє інформаційний простір країни, захищаючи дані та інфраструктуру від кіберзагроз, дезінформації та шпигунства. Вона спрямована на безпеку інформаційних систем, зв'язку та підвищення інформаційної стійкості населення [11, 31].

Культурна та гуманітарна безпека фокусується на захисті національної ідентичності, культурних цінностей, мови та прав громадян, що зміцнює соціальну єдність та запобігає негативним зовнішнім впливам, які можуть порушити культурну цілісність держави [13].

У сучасному світі, де загрози стають все більш глобальними, місце

Додано примітку [a7]: Орел М. Г. Політична безпека як складова національної безпеки: теоретичний аспект / М. Г. Орел // Науковий часопис Академії національної безпеки. - 2018. - № 1. - С. 22-34. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nivanb_2018_1_5.

Додано примітку [a8]: Утенкова К. О. Економічна безпека як складова національної безпеки України / К. О. Утенкова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. - 2019. - Вип. 9. - С. 133-144. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2019_9_19.

Додано примітку [a9]: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія "Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки" від 04.08.2021 № 907-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>

Додано примітку [a10]: Хилько М. І. (2021). Екологічна безпека як фундаментальна складова національної безпеки. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. №6 (2021) с. 69-75

Додано примітку [a11]: Інформаційна складова національної безпеки [Електронний ресурс] / О. Панченко. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Державне управління. - 2019. - Вип. 3. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadsdu_2019_3_11

Додано примітку [a12]: Yemelyanov, V., & Bondar, H. (2019). КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА КІБЕРЗАХИСТ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ. Публічне управління та регіональний розвиток, (5), 493-523. <https://doi.org/10.34132/pard2019.05.02>

Додано примітку [a13]: Культурна політика як інструмент політики національної безпеки України / І. Карп // Европський політичний а правовий дискурс. - 2017. - Sv. 4, Vyd. 2. - С. 136-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2017_4_2_23

міжнародних альянсів у забезпеченні національної безпеки є надзвичайно значущою. Вони дозволяють країнам об'єднувати зусилля для протидії спільним загрозам, зміцнювати оборонні, економічні і інформаційні можливості та обмінюватися досвідом і ресурсами.

За визначенням «Політологічного енциклопедичного словника», Альянс – це «союз між державами, заснований на договірних зобов'язаннях і спрямований на досягнення спільних військових, політичних або економічних цілей» [34]. Альянси можуть мати різні форми, від військових блоків до економічних або політичних союзів. Важливою особливістю альянсів є їхня спрямованість на взаємну підтримку, обмін ресурсами та координацію дій для досягнення спільної вигоди або забезпечення безпеки.

Американський державний діяч, колишній Радник з національної безпеки Президента Джиммі Картера, Збігнев Бжезінський підходить до цього питання з позицій геополітичного аналізу, де альянс є динамічною структурою, що змінюється під впливом міжнародних умов. Він вважає, що альянси можуть адаптувати свої функції та цілі в залежності від змін у геополітичній ситуації, підлаштовуючись під нові виклики або потреби. Для Бжезінського альянси – це не просто формальне об'єднання, а постійний процес, у якому країни можуть змінювати своє місце та значення в залежності від нових загроз або стратегічних інтересів [62].

Тепер, коли основні терміни та поняття зрозумілі, можна перейти до класифікації міжнародних організацій. Детальний аналіз класифікації міжнародних організацій та їхньої ролі в сучасному світі представлено в науковій статті Д.В. Кібця та М.Ю. Головатенко «Класифікація міжнародних організацій та їх роль в сучасному світі». У цій роботі автори розглядають різні підходи до класифікації та підкреслюють важливість розуміння структури та функцій міжнародних організацій для ефективної міжнародної співпраці.

За їхньою класифікацією міжнародні організації поділяються:

За географічним охопленням:

– Універсальні організації: об'єднують держави з усього світу.

Додано примітку [a14]: Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.

Додано примітку [a15]: Z. Brzezinski, Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power, New York 2012, p. 75.

Прикладом є Організація Об'єднаних Націй (ООН).

- Регіональні організації: діють в межах певного регіону.

Наприклад, Європейський Союз (ЄС) або Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН).

За функціональною спрямованістю:

- Політичні організації: зосереджені на політичній співпраці та безпеці. Наприклад, Організація Північноатлантичного договору (НАТО).

- Економічні організації: спрямовані на економічну інтеграцію та розвиток. Прикладом є Світова організація торгівлі (СОТ).

- Соціальні та гуманітарні організації: займаються питаннями охорони здоров'я, освіти та гуманітарної допомоги. Наприклад, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ).

За правовим статусом:

- Міжурядові організації (МУО): створені на основі міжнародних договорів між державами.

- Міжнародні неурядові організації (МНУО): створені приватними особами або організаціями для досягнення спільних цілей [14].

На сьогоднішній день одними з найвпливовішими організаціями, як військовими так і економічними, є Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Європейський Союз, БРІКС та Шанхайська організація співробітництва (ШОС). Кожен з перелічених об'єднань включає в себе різні країни з усіх куточків світу і, в ідеалі, створює гармонійний поділ рівноваги у світі. Але, на жаль, в сучасному конкурентному світі деякі з них ворогують між собою та обмінюються погрозами та попередженнями намагаючись стати гегемоном у своєму ореолі впливу.

Розглянувши основні поняття, можемо зробити висновок, що в умовах сучасних загроз національна безпека України значно залежить від співпраці з міжнародними партнерами. В сучасному світі самостійно забезпечити захист від зовнішніх загроз дуже складно, тож альянси з іншими країнами стають важливим інструментом для зміцнення оборони та стабільності. Такі союзи

Додано примітку [a16]: Кібець Д. В., Головатенко М. Ю. (2024). Класифікація міжнародних організацій та їх роль в сучасному світі. *Аналітично-порівняльне правознавство*, №3, с. 160–167.

не тільки зміцнюють військову сферу, а й дають змогу протистояти економічним, інформаційним та політичним викликам, що загрожують національним інтересам країни.

1.2. Нормативно-правове регулювання міжнародних організацій та безпекової політики

Світові організації – це не закриті клуби для привілейованих, а реальні механізми, що підтримують глобальну стабільність у світі. Кожна угода, що країни укладають між собою є свідченням готовності прийти на допомогу, забезпечити підтримку і захист у складні часи. Для України, яка знаходиться на перетині інтересів великих держав, вступ до міжнародних альянсів та організацій і дотримання певних правил гри стає питанням не просто престижу, а виживання. Саме тому нормативно-правове регулювання нашої співпраці з міжнародними структурами є важливим кроком для зміцнення національної безпеки. Ці «правила гри» допомагають визначити, які в нас є можливості і які є ризики, як діяти, і хто з союзників готовий підставити плече у кризовий момент.

З моменту проголошення незалежності Україна пережила суттєві зміни у своїх зовнішньополітичних пріоритетах і підході до безпеки. Починаючи з нейтральної позиції, країна поступово змінювала свій курс, реагуючи на нові виклики та загрози. Зміни в законодавстві та конституційні поправки відобразили перехід від політики нейтралітету до чіткої орієнтації на інтеграцію з європейськими та євроатлантичними структурами, що стало базисом національної безпеки України.

Україна зазнала декілька змін у Конституції протягом її незалежності. Спочатку при створенні Конституції в 1996 році вона не містила ані положень про членство в міжнародних альянсах, ані позаблокового статусу. В умовах тодішнього політичного середовища керівництво країни дотримувалося

політики нейтралітету, вважаючи її оптимальним рішенням для уникнення залучення у геополітичні конфлікти.

Протягом цього періоду політика нейтралітету підтримувалася неформально та в основному визначалась законами та урядовими постановами, без конституційного закріплення. Наприклад, Декларація про державний суверенітет України (16 липня 1990 року) в розділі про зовнішню і внутрішню політику зазначала, що Україна прагне бути «позаблоковою» державою, яка не бере участі у військових союзах. Цей документ став основою для формування подальшої державної політики після проголошення незалежності. Але варто звернути увагу на юридичний прийом, де зазначалося про саме намір стати нейтральною державою, яка не входить до жодних військових блоків, а не на фактичне закріплення нейтрального статусу [7].

Гончаренко О. вважає, що статус позаблокової держави має певні переваги, оскільки будь-коли може бути переглянутим (в односторонньому порядку). Така ситуація ймовірна, коли позаблокова країна відчуває, що за конкретних міжнародних обставин вона не в змозі забезпечити свою національну безпеку власними силами і повинна приєднатися до одного з існуючих альянсів. Однак за будь-якого перебігу подій вибір позаблокового статусу як основи стратегії національної безпеки вимагає детального аналізу всіх позитивних і негативних сторін участі або неучасті у організаціях і альянсах, а також чітких уявлень про можливості й умови зміни цього статусу в разі потреби в перспективі [6].

У 2010 році, за часів президентства Віктора Януковича, Україна вперше офіційно закріпила позаблоковий статус на законодавчому рівні. Верховна Рада ухвалила Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», у якому було проголошено, що одним із головних принципів зовнішньої політики країни є позаблоковий статус. Цей крок знаменував суттєвий зсув у зовнішньополітичному курсі України, який відійшов від орієнтації на тісну співпрацю з міжнародними військово-політичними організаціями, такими як НАТО, у бік нейтралітету.

Додано примітку [a17]: Декларація про державний суверенітет України. Верховна Рада УРСР; Декларація № 55-XII від 16.07.1990

Додано примітку [a18]: Гончаренко О. Позаблоковість України: можливі втрати і здобутки / О. Гончаренко, Е. Лисицин // Економічний часопис. – XXI. – 2002. – № 1

Позаблоковий статус означав, що Україна офіційно не братиме участі у жодних військових союзах чи блоках, а також залишатиметься осторонь зобов'язань, які передбачають колективну оборону. Законодавча фіксація такого статусу базувалася на прагненні зменшити міжнародні ризики для держави, яка перебуває у складному геополітичному становищі між Заходом і Сходом. Позаблоковий статус розглядався тодішньою владою як механізм забезпечення балансу у відносинах із головними гравцями світової політики – російською федерацією, Європейським Союзом та США [37].

Аргументуючи такий підхід, керівництво країни наголошувало на необхідності уникнення конфліктів з великими державами, що мали інтереси в Україні. Також позаблоковий статус пояснювався прагненням підтримувати стабільність та уникнути провокацій, які могли б загострити політичну та безпекову ситуацію.

Однак ухвалення цього закону викликало значну критику як всередині країни, так і з боку західних партнерів. Опоненти позаблокового статусу стверджували, що відмова від курсу на євроатлантичну інтеграцію послаблює обороноздатність країни, позбавляє її доступу до системи колективної безпеки НАТО та знижує рівень міжнародної підтримки. Особливе занепокоєння висловлювали експерти, які вважали, що нейтральність України може зробити її більш вразливою до зовнішніх загроз, зокрема з боку Росії.

Потрібно зазначити, що в цьому законі не було положень про зміну курсу всупереч Європейського союзу, тобто розвиток відносин з ЄС прогресував в тому ж темпі, а насамперед в економічній сфері. На конституційному рівні це рішення не було формалізовано, але позаблоковий статус України фактично став політичною доктриною, яка визначала зовнішньополітичний курс країни. У листопаді 2013 року відмова українського керівництва від підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом стала поворотним моментом у новітній історії України. Це рішення спричинило масові протести громадян, які прагнули бачити Україну як частину європейської спільноти. Рух, відомий як «Євромайдан», перетворився

Додано примітку [a19]: Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 №2411-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17/ed20100701>

на широкий суспільно-політичний протест, що об'єднав мільйони українців у боротьбі за демократичний вибір і майбутнє країни.

Події Євромайдану, які супроводжувалися трагічними втратами серед протестувальників, стали каталізатором для зміни влади в країні. У 2014 році, після анексії Криму росією та початку збройного конфлікту на сході України, стало очевидним, що позаблоковий статус, закріплений у законодавстві 2010 року, не зміг захистити державу від зовнішньої агресії. Агресивні дії росії, які порушили територіальну цілісність України, змусили нове керівництво переосмислити зовнішньополітичну стратегію та відмовитися від політики нейтралітету [17].

23 грудня 2014 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості». Цей закон став визначним кроком у переорієнтації державної політики з нейтрального статусу до активного зближення з Північноатлантичним альянсом. Відповідно до цього документу, одним із пріоритетів зовнішньої політики України було проголошено поглиблення співпраці з НАТО, що передбачало поступове досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства в Альянсі.

Рішення про відмову від позаблокового статусу мало стратегічний характер. Воно стало не лише відповіддю на нові виклики безпеці, але й підтвердженням прагнення України інтегруватися до системи колективної оборони, яка могла б гарантувати захист від зовнішніх загроз. Співпраця з НАТО почала розглядатися як основа довгострокової безпеки країни, оскільки передбачала реформування сектору оборони, приведення збройних сил до стандартів Альянсу та зміцнення інституцій, відповідальних за національну безпеку.

Підписання цього закону символізувало не лише зміну курсу, а й новий етап у відносинах між Україною та її міжнародними партнерами. Україна продемонструвала рішучість інтегруватися до євроатлантичного простору, незважаючи на значні виклики та протидію з боку росії. Це рішення також

Додано примітку [a20]: Котляр Ю. Революція гідності : вибір європейського майбутнього / Ю. Котляр, О. Мосін // Acta de Historia & Politica : Saeculum XXI. – 2024. – Vol. VII. – P. 47–56.

стало свідченням бажання українського народу бачити свою країну частиною західного світу, де верховенство права, демократія та безпека є фундаментальними цінностями [35].

Вищезгаданий Закон «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», зазнав змін, які враховували сучасні виклики та реалії, 8 липня 2018 року. Ці зміни стали своєрідним дороговказом для політики України, визначивши пріоритети, орієнтовані на інтеграцію до європейського та євроатлантичного просторів. Модернізація закону мала на меті закріпити стратегічний вибір держави щодо вступу до Європейського Союзу та Організації Північноатлантичного договору. У результаті цього законодавчого оновлення вектор державної політики набув чіткішого спрямування, акцентуючи увагу на посиленні співпраці з європейськими інституціями та системою колективної безпеки НАТО. Такий підхід не лише забезпечив юридичну основу для інтеграційних процесів, але й допоміг створити умови для адаптації внутрішніх реформ до стандартів, прийнятих у країнах ЄС та Альянсу. Оновлений закон визначив необхідність реформ у різних секторах, зокрема у безпековій, економічній та правовій сферах, щоб привести їх у відповідність до європейських норм [37].

Врешті-решт, у 2018 році був прийнятий Закон України «Про національну безпеку України», що став одним із основних нормативних документів, який формує нову архітектуру безпеки держави, акцентуючи увагу на стратегічному курсі України до інтеграції в європейські та євроатлантичні структури. Основна його мета полягає у створенні комплексного підходу до національної безпеки, що враховує сучасні виклики, такі як зовнішня агресія, гібридні загрози, кібератаки, економічні ризики та інформаційна війна. Він визначає основні принципи, пріоритети та напрями політики, які повинні забезпечити суверенітет, територіальну цілісність і стабільний розвиток держави.

Закон акцентує увагу на необхідності приведення сектору безпеки та оборони у відповідність до стандартів НАТО. Це включає реформування

Додано примітку [a21]: Закон України від 23 січня 2014 № 35-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-19#Text>

Додано примітку [a22]: Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 №2411-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17/ed20100701>

Збройних сил України, розбудову системи управління та командування за принципами Альянсу, модернізацію оборонного комплексу, а також посилення прозорості у використанні бюджетних ресурсів, виділених на оборонні потреби. Ухвалення цього закону стало вагомим сигналом міжнародній спільноті про серйозність намірів України досягти інтеграції в євроатлантичний простір. Крім того, закон враховує необхідність посилення цивільного контролю над силовими структурами та забезпечення демократичного управління у сфері безпеки. Ця вимога не лише відповідає міжнародним стандартам, але й сприяє зміцненню довіри громадян до інституцій, що відповідають за національну безпеку.

Інтеграційний курс, закріплений у законі, також вимагає проведення масштабних реформ у багатьох суміжних сферах. Це включає правову, економічну, інформаційну, енергетичну та соціальну складові, які є невід’ємними елементами національної безпеки. Наприклад, для досягнення членства в НАТО необхідно адаптувати законодавчу базу, посилити кібербезпеку, забезпечити захист критичної інфраструктури та підвищити рівень готовності до кризових ситуацій.

Ухвалення цього закону стало відповіддю на тривалу агресію Росії та актуалізацію питання захисту суверенітету України. Закон не лише заклав основу для комплексної політики у сфері національної безпеки, але й визначив стратегічний напрямок розвитку держави як частини демократичної європейської спільноти [38].

У 2019 році Верховна Рада України ухвалила історичні зміни до Конституції, які остаточно закріпили стратегічний курс держави на інтеграцію до Європейського Союзу та Північноатлантичного Альянсу. Ці поправки стали символом рішучості України у своєму євроатлантичному виборі, закріпивши його як основний напрямок розвитку держави на конституційному рівні.

Зміни стосувалися кількох статей Конституції України. У Преамбулі було підкреслено «європейську ідентичність українського народу та

Додано примітку [a23]: Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 року №2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

незворотність європейського і євроатлантичного курсу України». Таким чином, європейський вибір та прагнення до інтеграції в НАТО отримали статус не лише стратегічної, але й ціннісної основи для розвитку країни.

Стаття 85, яка визначає повноваження Верховної Ради, була доповнена новим пунктом, що зобов'язує парламент забезпечувати реалізацію курсу на вступ до Європейського Союзу та НАТО. Це додало парламенту особливої відповідальності у процесі адаптації законодавства до стандартів ЄС і НАТО, а також у контролі за виконанням реформ, необхідних для інтеграції.

Функції Президента України, закріплені у статті 102, також були уточнені. Президент, як глава держави, отримав конституційне зобов'язання гарантувати реалізацію стратегічного курсу на євроінтеграцію та євроатлантичну інтеграцію. Це означає, що будь-який майбутній президент буде зобов'язаний дотримуватися цього напрямку, роблячи його незворотним навіть у разі політичних змін у країні.

Стаття 116, яка регламентує діяльність Кабінету Міністрів, також зазнала змін. Уряд тепер офіційно відповідальний за забезпечення реалізації курсу на інтеграцію до ЄС і НАТО. Це зобов'язує виконавчу владу розробляти і впроваджувати реформи, спрямовані на адаптацію країни до стандартів цих міжнародних організацій. Йдеться як про вдосконалення економічної, правової, соціальної та військової систем, так і про ефективне виконання вимог, необхідних для членства.

Закріплення стратегічного курсу на євроінтеграцію і вступ до НАТО на конституційному рівні мало важливі наслідки для внутрішньої та зовнішньої політики України. Внутрішньо ці зміни стали каталізатором реформ, які були необхідні для виконання критеріїв членства. У зовнішній політиці вони продемонстрували міжнародній спільноті непохитну рішучість України рухатися у бік європейської та євроатлантичної інтеграції, навіть на тлі зовнішніх викликів, таких як агресія росії [36].

Окремим центральним документом є Стратегія національної безпеки України, що визначає пріоритети та напрями державної політики в галузі

Додано примітку [a24]: Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 7 лютого 2019 р. № 2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n6>

безпеки та оборони з акцентом на міжнародне співробітництво. Вона відображає курс України на інтеграцію до євроатлантичного простору безпеки та посилення взаємодії з країнами-партнерами для протидії сучасним загрозам. Стратегія встановлює орієнтир для України на членство в НАТО, що відповідає її прагненню зміцнити власну безпеку шляхом інтеграції в колективну систему оборони. У співпраці з Організацією Північноатлантичного договору Україна бере участь у численних навчаннях, обміні інформацією, спільних операціях та програмі реформування Збройних Сил, спрямованій на досягнення стандартів Альянсу [40].

І наостанок розглянемо Закон України «Про оборону України», який є одним із фундаментальних нормативних актів, що визначають принципи та механізми забезпечення обороноздатності держави. Ухвалений ще у 1991 році, одразу після проголошення незалежності, цей закон став базовим документом для створення системи національної оборони. Проте з плином часу, особливо на тлі нових загроз та викликів, він зазнав значних змін і доповнень, які відобразили зміну підходів до безпеки країни та посилення ролі міжнародного співробітництва.

Одним з важливих моментів закону є адаптація оборонної політики України до умов зовнішньої агресії, особливо з боку Російської Федерації, яка порушила територіальну цілісність України, анексувавши Крим та розв'язавши конфлікт на Донбасі. Закон закріплює основи національної оборони, включаючи мобілізаційну готовність, територіальну оборону та розвиток стратегічних резервів. Він також передбачає залучення міжнародних партнерів до процесів зміцнення обороноздатності України.

Співпраця з країнами-членами НАТО та Європейського Союзу є одним із центральних елементів, визначених у законі. Завдяки його положенням, Україна отримала правові підстави для укладання двосторонніх та багатосторонніх угод у сфері оборони. Це дозволило налагодити системну співпрацю, яка включає отримання військової допомоги, участь у спільних навчаннях, підготовку військовослужбовців за кордоном і доступ до сучасних

Додано примітку [a25]: Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вер. 2020 р. №392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

військових технологій.

Окрему увагу закон приділяє модернізації Збройних сил України. Це включає не лише технічне переоснащення, але й реформування системи управління та командування, адаптацію структури військових частин до принципів НАТО, а також покращення умов служби для військовослужбовців. Такий підхід дозволяє поступово інтегрувати Україну в євроатлантичний безпековий простір, роблячи її не лише реципієнтом, але й активним учасником системи колективної оборони.

Закон також передбачає можливість укладання міжнародних договорів для спільної охорони кордонів та проведення миротворчих операцій. Це положення дозволило Україні активно співпрацювати з країнами-сусідами у регіональних форматах, таких як Люблінський трикутник. У межах цього альянсу Україна разом із Польщею та Литвою працює над вирішенням питань безпеки, оборони та протидії зовнішнім загрозам. Така співпраця включає спільні військові навчання, обмін розвідувальною інформацією, координацію дій під час кризових ситуацій та створення тристоронніх військових підрозділів, наприклад, Литовсько-Польсько-Української бригади (LITPOLUKRBRIG).

Крім того, закон передбачає можливість участі України у миротворчих операціях під егідою ООН, НАТО чи ЄС, що сприяє підвищенню її міжнародного авторитету. Така діяльність дозволяє українським військовим отримувати безцінний досвід у реальних умовах та розширювати можливості взаємодії з міжнародними партнерами.

Закон «Про оборону України» не лише забезпечує правову основу для оборонної політики, але й стає інструментом інтеграції України у глобальну систему безпеки. Він демонструє прагнення держави адаптуватися до сучасних викликів, зміцнюючи обороноздатність через партнерство, модернізацію та реформування. У результаті, цей закон є не просто нормативним актом, а важливою складовою стратегії національної безпеки, яка відповідає як внутрішнім, так і зовнішнім викликам сучасного світу [39].

Додано примітку [a26]: Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року. № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>

Висновки до розділу 1

Національна безпека України у сучасних умовах стає не лише пріоритетом, але й викликом, що вимагає системного підходу, стратегічного планування та глибокої взаємодії з міжнародними партнерами. Глобалізація, регіональні конфлікти та гібридні загрози вимагають переосмислення традиційних концепцій оборони і безпеки, наголошуючи на важливості кооперації, інтеграції та адаптації.

Україна зробила вагомі кроки у напрямку інтеграції до європейського та євроатлантичного безпекового простору, що відображається у реформах, які зміцнюють внутрішні інституції та адаптують їх до міжнародних стандартів, а також у налагодженні партнерських відносин з міжнародними організаціями. Важливість такого партнерства є очевидною, адже жодна країна не може самотужки протистояти сучасним загрозам, тому співпраця з НАТО, Європейським Союзом стала базисом для трансформації системи оборони та безпеки України.

Прийняті законодавчі ініціативи у сфері національної безпеки, оборони та зовнішньої політики, заклали основу для подальших змін. Вони забезпечують необхідний баланс між національними інтересами та міжнародними зобов'язаннями, що дозволяє Україні не лише зміцнити свій суверенітет, але й стати повноправним учасником глобальної системи безпеки.

Таким чином, процеси, що розпочались у контексті реформування та адаптації до стандартів європейської та євроатлантичної спільноти, є важливими як для забезпечення стабільності та стійкості держави, так і для підтвердження її прагнення до інтеграції у демократичний світ. Україна демонструє готовність відповідати на сучасні виклики, забезпечуючи захист своїх громадян, суверенітету та територіальної цілісності.

РОЗДІЛ 2 СТРАТЕГІЇ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МІДНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

2.1. Вплив НАТО на національну безпеку України

Співпраця з НАТО для України – це можливість зробити свою оборону сильнішою та отримати підтримку в складний час. Взаємодія з Альянсом допомагає нам переходити на новий рівень оборонних стандартів та обмінюватися досвідом з партнерами. Але така співпраця має і свої нюанси, адже не всі сусіди ставляться до цього позитивно. Для вступу до цього Альянсу Україна має подолати чимало випробувань і провести важливі реформи, що охоплюють не лише військову, але й економічну та соціальну сфери.

Отже, НАТО (Організація Північноатлантичного договору) – міжнародна міжурядова організація, військово-політичний союз 32 держав Північної Америки та Європи, створений 4 квітня 1949 року для забезпечення колективної оборони та збереження миру і безпеки в Північноатлантичному регіоні [30].

Історія взаємин України з НАТО почалася майже відразу після того, як країна стала незалежною у 1991 році. Україна, розуміючи важливість безпеки в нових умовах, вирішила налагодити співпрацю з Альянсом. У 1994 році вона стала першою з колишніх радянських республік, яка приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради миру». Це рішення заклало підґрунтя для систематичної взаємодії між Україною і НАТО в питаннях оборони та політики. У 1997 році сторони підписали Хартію про особливе партнерство – документ, що став важливою опорою для подальшого розвитку відносин і формування спільної платформи в рамках Комісії Україна-НАТО.

У 2002 році Україна вперше офіційно заявила про прагнення до членства в НАТО, що стало важливим кроком у зближенні з Альянсом. Цей курс був

Додано примітку [a27]: Офіційний сайт НАТО: Що таке НАТО. URL: https://www.nato.int/nato-welcome/index_uk.html

підтверджений у 2003 році, коли уряд схвалив низку документів по євроатлантичній інтеграції України, а у 2005-2008 роках під час «помаранчевої революції» та після неї співпраця з НАТО стала ще інтенсивнішою. Проте на Бухарестському саміті НАТО у 2008 році Україні не надали Плану дій щодо членства, що стало своєрідним компромісом на тлі опору деяких країн-членів. Після цього Україна зосередилася на досягненні оперативної сумісності з силами НАТО через участь у миротворчих місіях і спільних навчаннях, хоча політичний курс був менш стабільним через зміну влади у 2010 році, коли Україна тимчасово проголосила позаблоковий статус [2, 57].

З 2014 року, коли Росія анексувала Крим та розпочала бойові дії на Донбасі, співпраця з НАТО набула нового, більш нагального змісту. Альянс почав надавати Україні значну підтримку – від військової допомоги до навчальних програм і консультацій, відтоді Україна визначила членство в НАТО фундаментальним стратегічним пріоритетом. У 2020 році Україна отримала статус партнера з розширеними можливостями, що дозволило посилити рівень співпраці та відкрило нові можливості для більш тісної взаємодії з військовими силами НАТО [50].

Починаючи з 2022 року, коли розпочалася повномасштабна війна з Росією, підтримка НАТО та міжнародної спільноти стала вирішальною для виживання та зміцнення обороноздатності України. Альянс надає Україні різноманітну допомогу, яка включає постачання військової техніки, надання сучасних озброєнь, проведення навчань для українських військових, а також обмін розвідувальною інформацією. Усе це не лише підвищує рівень безпеки України, але й сприяє глибшій інтеграції українських сил до стандартів НАТО, що є важливим кроком до зміцнення обороноздатності в умовах активної фази війни. Відтепер після хронологічного опису відносин України та НАТО розглянемо як сьогодні впливає Північноатлантичний Альянс на національну безпеку України.

Можна підвести підсумок щодо програми «Партнерство заради миру». На жаль, сучасні реалії, а саме повномасштабна війна України та Росії

Додано примітку [a28]: Шишкін І., Воронова О., Дацько Т. (2023). Міжнародні відносини Україна – НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку. *Journal of Innovations and Sustainability*, 7(3), 02. URL: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.02>

Алексієвць Л. Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект / Л. Алексієвць, М. Алексієвць // *Український історичний журнал*. - 2020. - Число 1. - С. 126-142. URL: <https://doi.org/10.15407/uhj2020.01.126>

Додано примітку [a29]: Статус партнера URL: <https://ukrainetonato.com.ua/status-partnera/>

показала, що завдання, які були зазначені у цій програмі виконували лише незначний внесок у глобальній потребі реформування армії. Окремо слід описати діяльність Збройних Сил України в програмі ПЗМ:

1. набуття ЗС України досвіду взаємодії з збройними силами інших держав, зокрема у багатонаціональних миротворчих навчаннях, у миротворчих операціях тощо;
2. набуття офіцерами штабів усіх рівнів досвіду планування та проведення спільних навчань, а також спільних військових операцій;
3. вдосконалення бойової майстерності особового складу ЗС України та здатності діяти спільно з представниками інших країн;
4. опрацювання на практиці питань досягнення цілей взаємосумісності та здатності діяти спільно з збройними силами країн-членів НАТО;
5. використання досвіду країн НАТО у реформуванні і розбудові сучасних національних збройних сил;
6. підтримку в межах, дозволених Конституцією України, спроможності і готовності брати участь в операціях, які здійснюються під егідою ООН і в межах відповідальності ОБСЄ;
7. розвиток відносини ЗС України і НАТО для участі у спільному плануванні, військовій підготовці, військових навчаннях;
8. розбудову національних збройних сил, які здатні краще взаємодіяти з збройними силами держав-членів НАТО;
9. поглиблення співробітництва з метою досягнення взаємосумісності з силами НАТО [25].

Протягом двох років активних бойових дій стало зрозуміло, що хоча спільні військові навчання та проведені військові реформи мали певну цінність, вони не забезпечили бажаного результату, і українська армія значною мірою зберегла риси пострадянської системи. Основна різниця між навчаннями та сучасними реаліями війни полягає в умовах застосування озброєння: під час навчань відсутній гострий дефіцит ресурсів і зброї, з яким

Додано примітку [a30]: Недзельський Ю. Програма «Партнерство заради миру» та особливості приєднання до неї України. Журнал Політичний менеджмент. ІПіЕНД, 2011. № 2. С. 136-146

доводиться стикатися в реальних бойових умовах.

Значною мірою оборонні можливості змінило впровадження стандартів НАТО, що допомогло Україні стати сильнішою і краще підготовленою до зовнішніх загроз. Зміна застарілої радянської на сучасну «натівську» зброю може зробити наші збройні сили більш сумісними з арміями країн-партнерів і дозволяє працювати за сучасними оборонними підходами, які реально підвищують нашу безпеку.

Війна Україна-РФ так само як і будь-які війни є двигуном прогресу, саме тому нові види зброї інтегруються в оборонну систему ЗСУ набагато швидше. Новітні артилерійські установки, системи протиповітряної оборони, літаки, танки – усе це змінило армію України, але на зброї та техніці модернізація не завершується і Україні потрібно змінити пострадянську систему підготовки, тактики та систему управління збройними силами.

Існують такі 3 категорії стандартів НАТО – адміністративні, оперативні та матеріально-технічні.

Адміністративні стандарти визначають процеси управління, обміну інформацією та порядок роботи з документацією. Вони спрямовані на те, щоб зробити роботу військових структур різних країн максимально зрозумілою та злагодженою. Також адміністративні стандарти регулюють питання управління людськими ресурсами. Це включає підготовку військовослужбовців, їхню сертифікацію, кар'єрний ріст, тощо. Для України адаптація цих стандартів означає впровадження сучасних підходів до управління оборонними структурами. Це не лише полегшує інтеграцію з країнами НАТО, але й підвищує ефективність роботи нашого війська. У підсумку це допомагає створити злагоджену, професійну та сучасну систему управління, здатну відповідати на виклики безпеки на рівні найкращих світових практик [1].

Оперативні стандарти визначають правила планування, проведення та координації військових операцій. Вони забезпечують сумісність у системах командування і контролю, включаючи єдині протоколи управління військами

Додано примітку [a31]: Журнал «Україна до НАТО»: Адміністративні стандарти НАТО. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/standarty-nato/administratyvni-standarty-nato-2/>

під час навчань і бойових дій. Оперативні стандарти також стосуються узгодження тактичних доктрин, процедур взаємодії та оцінки ризиків. Важливим елементом є стандартизація процедур проведення спільних навчань та бойових операцій, що дозволяє підрозділам різних країн діяти узгоджено та ефективно. Оперативні стандарти також охоплюють питання логістики, медичного забезпечення та обміну розвідувальною інформацією, сприяючи підвищенню боєготовності та оперативності реагування на загрози [28].

Матеріально-технічні стандарти НАТО забезпечують єдність вимог до озброєння, військової техніки та матеріально-технічного забезпечення, створюючи основу для ефективної взаємодії між збройними силами країн-членів Альянсу. Ці стандарти визначають технічні характеристики і функціональні можливості обладнання, які гарантують його сумісність у багатонаціональних операціях та допомозі країні міжнародною спільнотою. Важливою складовою є регламентація процесів розробки, тестування та прийняття нових зразків техніки на озброєння, що дозволяє уніфікувати підходи до впровадження сучасних технологій.

Кодифікація матеріальних засобів є ключем, що спрощує логістичні операції і полегшує обмін ресурсами між країнами. Це дозволяє швидко ідентифікувати, транспортувати та розподіляти необхідне забезпечення. Додатково регулюються стандарти інформаційних та комунікаційних систем, що забезпечують інтеграцію систем управління, командування та контролю, сприяючи ефективному управлінню військовими операціями. Особлива увага приділяється вимогам до витратних матеріалів, таких як боєприпаси, паливо та запасні частини, які повинні бути взаємозамінними і доступними у рамках спільних операцій. Це дозволяє забезпечити безперебійність військових дій навіть у складних умовах [19].

Впровадження цих стандартів є важливим для України, оскільки вони сприяють модернізації військової техніки, вдосконаленню логістичних процесів та інтеграції Збройних Сил у систему євроатлантичної безпеки, що значно підвищує готовність української армії до зовнішніх загроз та

Додано примітку [a32]: Журнал «Україна до НАТО»: Оперативні стандарти НАТО. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/standarty-nato/operativni-standarty-nato-2/>

Додано примітку [a33]: Журнал «Україна до НАТО»: Матеріальні (технічні) стандарти НАТО. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/standarty-nato/materialni-tekhichni-standarty-nato-2/>

ефективність її оборонного потенціалу.

Станом на 30.01.2024 у складових сектору безпеки і оборони:

Опрацьовано 335 стандартів НАТО, з яких запроваджено 318 стандартів НАТО (28% від загальної кількості чинних стандартів НАТО), з них: 194 – в рамках Цілей партнерства Україна – НАТО (89% від запланованих); 124 – ініціативні; стосовно 17 стандартів НАТО прийнято рішення про неприйняття через неможливість/недоцільність їх запровадження у ЗС України.

Знаходяться на опрацюванні 246 стандартів НАТО, (21% від їх загальної кількості) з них 21 – в рамках Цілей партнерства Україна – НАТО (строк завершення робіт – листопад 2024 року); 225 – ініціативні (строк виконання робіт: лютий 2024 року – листопад 2026 року).

Якщо розподіляти по категоріям, то адміністративна становить 20 стандартів НАТО; оперативна – 177 стандартів НАТО; матеріальна – 121 стандарт НАТО [21].

Отже можна зробити висновок, що Україна потроху виконує свої зобов'язання по переходу ЗСУ на стандарти Альянсу, але про повний перехід на «натівський стандарт» говорити ще зарано, бо наразі Україна впровадила лише 335 з 1150 стандартів НАТО.

Головною перевагою, що заохочує вступити країни у цей блок – це колективна оборона НАТО, що заснована на принципі «один за всіх і всі за одного». За Статтею 5 Північноатлантичного договору, у разі, якщо будь-яка з держав – членів Альянсу стає жертвою збройного нападу, усі інші без винятку члени Альянсу вважатимуть цей акт насильства збройним нападом на них усіх і вживуть усіх заходів, які вважатимуть за доцільне, щоб допомогти члену Альянсу, який зазнав нападу. У разі введення в дію Статті 5, держави – члени Альянсу можуть надавати будь-яку допомогу, яку вважають за доцільне відповідно до обставин. Це обов'язок кожної окремої країни, і кожна країна вирішуватиме, яку саме допомогу вона вважає за доцільне надати у кожному конкретному випадку [24].

Франчук Ю. та Пендюра М. в своїй роботі зазначає, що Україна, хоч і не

Додано примітку [a34]: Міністерство оборони України. Інформаційний матеріал щодо запровадження стандартів та керівних документів НАТО. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mil_standard/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%20%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%9E.pdf

Додано примітку [a35]: НАТО. Колективна оборона – Стаття 5. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_110496.htm

є членом НАТО, але активно співпрацює з Альянсом, і ця взаємодія значно впливає на її національну безпеку. Наприклад, спільні навчання, такі як «Sea Breeze» і «Rapid Trident», допомагали українській армії не лише підвищити рівень боєготовності, але й адаптуватися до стандартів НАТО. Ці заходи дозволяють нашим військовим краще взаємодіяти з країнами-партнерами і бути готовими до спільних операцій, що є дуже важливим у сучасних умовах, коли ефективна оборона залежить від командної злагодженості. Також важливою допомогою у модернізації та покращенні армії України є військова підготовка наших військових за межами країни та навчання управління іноземною технікою такою як танки «Leopard» та «Challenger 2» і літаками «F-16» [55].

Не менш важливою є політична підтримка з боку НАТО. Альянс рішуче засуджує дії Росії, підтримує Україну в боротьбі за її суверенітет і територіальну цілісність, а також допомагає залучати міжнародні ресурси для зміцнення оборони. Підтримка Альянсу у вигляді технічної допомоги, постачання озброєння та участі у стратегічному плануванні допомагає Україні краще захищати себе від зовнішніх загроз. Завдяки цьому Україна отримує більше можливостей для розвитку своєї армії та міжнародної співпраці [23].

Таким чином, можна підсумувати, що Україна протягом багатьох років поступово зміцнює співпрацю з НАТО і це суттєво впливає на обороноздатність і безпеку держави. Взаємодія з Альянсом допомагає не лише модернізувати збройні сили, але й підготувати Україну до інтеграції у євроатлантичну систему безпеки. Впровадження стандартів НАТО покращує управлінську діяльність усіх сфер роботи ЗСУ, що є важливим для адаптації до сучасних умов війни. Водночас повна інтеграція в стандарти НАТО залишається складним завданням через наявність як технічних, так і політичних бар'єрів, зокрема у сфері антикорупційних реформ. Співпраця з Альянсом дозволяє Україні отримувати військову і технічну допомогу, а також отримувати підтримку на міжнародній політичній арені, що є важливим у протистоянні російській агресії. Однак адаптація до нових умов і вимог

Додано примітку [a36]: Франчук Ю., Пендюра М. Україна – НАТО: напрями співпраці, їх важливість та значення для світового правопорядку. Актуальні проблеми правопорядку і правової культури: зб. наук. праць. 2023. С. 128–131.

Додано примітку [a37]: НАТО. Відповідь НАТО на вторгнення Росії в Україну URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_192648.htm

вимагає значних ресурсів і часу, котрих особливо бракує в умовах активних бойових дій. Загалом, партнерство з НАТО стає важливим чинником у забезпеченні суверенітету та територіальної цілісності України, водночас стимулюючи реформування і модернізацію оборонної системи.

2.2. Європейський Союз та національна безпека України

Європейський Союз для України – це не просто союз країн, об'єднаних економічними інтересами чи політичними прагненнями. Це символ стабільності, демократії та безпеки, до яких Україна активно прагне. У сучасних умовах, коли питання національної безпеки є стратегічним для нашої держави, співпраця з ЄС виходить за рамки стандартного партнерства, а спрямована на спільну протидію загрозам, впровадження кращих практик і формування спільного майбутнього.

Європейський Союз (ЄС) – це унікальний економічний і політичний союз, що об'єднує 27 європейських країн. Він був заснований для сприяння економічному співробітництву, забезпечення миру та стабільності в Європі. Сьогодні ЄС охоплює більшу частину європейського континенту, включаючи понад 447 мільйонів осіб, що становить майже 6% населення світу [59].

На відміну від НАТО Європейський союз допомагає більш за все фінансово та є притулком для багатьох біженців від війни в Україні. У складних умовах війни та постійних викликів, які ставить перед нами агресор, Євросоюз демонструє не лише політичну, а й практичну солідарність.

Особливо важливим є те, що ця підтримка має стратегічний характер і розрахована на тривалу перспективу. Наприклад, у червні 2024 року Україна та ЄС закріпили свої наміри у форматі спільних безпекових зобов'язань, які гарантують Україні допомогу протягом щонайменше десяти років. Цей договір підкреслює готовність Європи не лише забезпечувати військову допомогу, а й інвестувати у зміцнення нашої обороноздатності та стійкості

Додано примітку [a38]: Publications Office of the EU.
URL: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/uk/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html

перед новими загрозами. ЄС та його держави-члени надають значну військову та фінансову підтримку Україні. Загальна допомога становить майже 108 мільярдів євро, з яких 39 мільярдів євро спрямовано на військову підтримку, включно з 6,1 мільярда євро через Європейський фонд миру (EPF). Нещодавно створений Фонд допомоги Україні в межах EPF додає ще 5 мільярдів євро на 2024 рік для забезпечення подальшої військової допомоги та підготовки. Крім того, Європейський Союз створив Фінансовий інструмент для України розміром 50 мільярдів євро для надання передбачуваної фінансової підтримки Україні на період 2024–2027 років. Європейський Союз також погодився використовувати надзвичайні доходи, отримані від «заморожених» активів Росії, для підтримки України [49].

Основний інструмент такої підтримки – це Європейський фонд миру, через який фінансується постачання озброєння, амуніції, а також проведення навчань для українських військових. Окрім цього, ЄС надає фінансування для створення новітніх систем захисту, зокрема в галузі кібербезпеки, що є вкрай актуальним у сучасних умовах гібридної війни. Завдяки цій допомозі українська армія отримує не лише необхідне оснащення, але й доступ до передових технологій і знань.

Не менш важливим є спрямування коштів на реформи в оборонному секторі, спрямованих на запровадження сучасних стандартів управління та прозорості. Це включає аудит оборонних витрат, модернізацію військової інфраструктури, а також забезпечення належного рівня соціального захисту військових. Європейські партнери вкладають ресурси в те, щоб Україна не лише захищала себе, а й розвивала стійку і самодостатню оборонну систему.

Водночас підтримка ЄС не обмежується військовою та оборонною сферою. Важливою складовою є підтримка економічної стабільності, адже сильна економіка є основою для успішної оборони. Значні кошти спрямовуються на стабілізацію бюджету, що дозволяє державі не лише фінансувати військові витрати, але й забезпечувати функціонування важливих соціальних програм [71].

Додано примітку [a39]: Спільні безпекові зобов'язання між Україною та Європейським Союзом. Joint security commitments between the European Union and Ukraine. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/oredhmis/eu-ukraine-security-commitments-en.pdf>

Додано примітку [a40]: Proposal for a regulation of the european parliament and of the council on establishing the Ukraine facility. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-06/COM_2023_338_1_EN_ACT_part1_v6.pdf

Гуманітарна підтримка Європейського Союзу є одним із найбільш відчутних проявів солідарності з Україною у цей складний час. Коли війна змусила мільйони українців покинути свої домівки, ЄС не лише відкрив свої кордони, а й створив умови, які дозволили людям знайти тимчасовий притулок, забезпечення і турботу. У країнах-членах Союзу для українських біженців були організовані центри прийому, де вони могли отримати не лише базову допомогу, як-от житло, їжу і медичну допомогу, а й доступ до освітніх і соціальних послуг. Дітям забезпечили навчання в школах, а дорослим – можливості для працевлаштування та інтеграції у нове середовище.

Проте гуманітарна допомога ЄС не обмежується лише турботою про біженців за кордоном. У самій Україні Союз активно підтримує відновлення зруйнованої війною інфраструктури. Європейські фонди спрямовуються на реконструкцію шкіл, лікарень, житлових будинків і критично важливих об'єктів, як-от водопостачання та енергетична інфраструктура. Ця підтримка дозволяє зруйнованим громадам повернутися до життя, а місцевій владі – створити базові умови для існування людей [41].

Окрім безпосередньої допомоги Україні, Європейський Союз активно застосовує обмежувальні заходи щодо росії, спрямовані на ослаблення її економічних і військових можливостей. Санкції включають обмеження на експорт високотехнологічної продукції, зокрема електроніки та обладнання, що може бути використане у розробці зброї, а також заборонено постачання технологій для енергетичного сектору для фінансування російської економіки.

ЄС блокує доступ російських фінансових установ до міжнародних ринків, що обмежує їхні можливості залучати інвестиції та здійснювати міжнародні платежі. Ці заходи, у поєднанні з ембарго на певні види енергоносіїв, суттєво зменшують здатність росії підтримувати військові дії та модернізувати свої озброєння. Таким чином, Європейський Союз не лише підтримує Україну, але й систематично працює над тим, щоб послабити агресора. Міжнародні санкції проти російської федерації передбачали:

1. покарання політичного режиму та еліт, що його підтримують,

Додано примітку [a41]: Процюк І.В., Бойчук Д.С. Допомога Європейського союзу Україні під час війни як втілення ідеї соціальної державності. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 6. С.42-45.

через ізоляцію та блокування активів, які належать їм та їхнім сім'ям; ослаблення військового потенціалу, скорочення економічної бази для виробництва окремих видів озброєнь та військової техніки;

2. Обмеження на постачання матеріалів, необхідних для виробництва озброєння та засобів його виробництва, а також заходи, спрямовані на відмову держави-агресорки від модернізації наявних у її арсеналі озброєнь та військових технологій;

3. запобігання прагнення до подальшої ескалації з боку держави-агресорки. У цьому випадку економічні санкції мають зробити неприйнятною для РФ ціну агресивної політики. Це має бути досягнуто шляхом позбавлення Росії основної економічної опори, а саме найбільшого джерела надходження валюти – експорту енергоресурсів.

Запроваджені обмежувальні заходи щодо російської економіки здебільшого не мають високого одночасного ефекту, він посилюватиметься з часом. Санкції потребуватимуть максимального контролю за їх імплементацією, а також обмеження можливості їхнього обходу. Варто зазначити, що проблема ефективності торговельних санкцій полягає в тому, що технічно їх можливо обійти, використовуючи «сірий» імпорт і нейтральні країни [20].

Зокрема, вплив санкцій проти Росії кардинально змінив світову систему газовидобування та його використання. Обмеження на імпорт російського природного газу, запроваджені Європейським Союзом у відповідь на військову агресію, змусили Європу шукати нові джерела енергії. Таким рішенням стало переорієнтування на зріджений природний газ (ЗПГ), який стрімко перетворився на один із основних варіантів забезпечення енергетичної стабільності.

Країни ЄС почали інвестувати в розвиток інфраструктури для прийому ЗПГ. Наприклад, Німеччина, яка раніше не мала власних ЗПГ-терміналів, швидко приступила до їх будівництва [61]. Це дозволило зменшити залежність від російського газу та підвищити енергетичну безпеку регіону, але для

Додано примітку [a42]: Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України : аналіт. доп. / [А. Бобровицький, Н. Гавриленко, А. Гончарук, І. Ус, Г. Широкий, Р. Юлдашев] ; за заг. ред. М. Паламарчука. – Київ : НІСД, 2023

Додано примітку [a43]: Як змінився ринок газу в Європі після відходу «Газпрому». Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-zminivsa-rinok-gazu-v-evropi-pisla-vidhodu-gazpromu/a-66986689>

наповнення цих терміналів Німеччина закуповувала зріджений газ в РФ і лише у 2024 році уряд ФРН заборонив це робити. Дана ситуація показує недостатню ефективність санкцій та існуючі прогалини у системі обмежень [66].

Додано примітку [a44]: Germany tells its ports to reject Russian gas cargoes. Financial Times. URL: <https://www.ft.com/content/94bb16b8-b4b1-4360-b7d0-cccca1ebffaa>

Зростання попиту на ЗПГ в Європі вплинуло і на глобальний ринок. Постачальники з таких країн, як США, Катар та Австралія, стали перенаправляти більше газу до Європи. Це призвело до змін у світових енергетичних потоках і могло викликати підвищення цін в інших частинах світу, зокрема в Азії [61].

Додано примітку [a45]: Як змінився ринок газу в Європі після відходу «Газпрому». Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-zminivsa-rinok-gazu-v-evropi-pisla-vidhodu-gazpromu/a-66986689>

У підсумку, санкції ЄС проти Росії стали каталізатором розвитку ринку ЗПГ. Вони сприяли диверсифікації енергопостачання та зміцненню енергетичної безпеки Європи, але також вплинули на глобальні енергетичні ринки, змінюючи ціни та доступність газу в різних регіонах світу.

Суттєвий внесок у зміцненні європейської стабільності та захисті спільних інтересів виконує Спільна політика безпеки та оборони, що є фундаментальним елементом зовнішньої політики Європейського Союзу, що забезпечує узгодженість і координацію дій країн-членів у сфері безпеки та оборони. Вона спрямована на формування єдиного підходу до вирішення міжнародних конфліктів, захисту спільних інтересів, реагування на кризи та забезпечення миру в Європі та за її межами [64].

Додано примітку [a46]: Common Security and Defence Policy (CSDP). [European Cyber Defence Policy. URL: https://www.european-cyber-defence-policy.com/Common_Security_Defence_Policy_\(CSDP\).html](https://www.european-cyber-defence-policy.com/Common_Security_Defence_Policy_(CSDP).html)

Дослідник Деніел Фот описав Спільну політику безпеки та оборони як ту, що охоплює політичну складову, що передбачає спільне визначення загроз і викликів, а також узгодження підходів до їх подолання. У рамках цієї політики країни-члени ЄС формують спільну позицію щодо питань міжнародної безпеки, наприклад, накладення санкцій, підтримка миротворчих операцій або дипломатичні ініціативи. Основне завдання у цьому процесі здійснює Високий представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки, який координує дії держав-членів та представляє їхні інтереси на міжнародній арені.

Складовою Спільної політики безпеки та оборони безпосередньо стосується оборонних і військових аспектів. Вона передбачає розвиток

оборонних спроможностей країн-членів, проведення спільних військових навчань, участь у миротворчих місіях та антикризових операціях. Це дозволяє країнам ЄС діяти колективно в ситуаціях, які вимагають оперативного втручання, таких як стабілізація постконфліктних регіонів або гуманітарні місії. Такі операції зазвичай проводяться під егідою ЄС, але можуть бути скоординовані з іншими організаціями, наприклад, НАТО або ООН [65].

Додано примітку [a47]: Fott, Daniel (2015) *The Common Security and Defence Policy: National Perspectives*. Egmont Paper No. 79, May 2015.

Ефективна реалізація оборонних ініціатив вимагає сучасної інфраструктури та високотехнологічного оснащення, що забезпечується завдяки зусиллям Європейського оборонного агентства та фінансуванню Європейського фонду оборони. Європейське оборонне агентство (EDA) координує ці зусилля, спрямовуючи ресурси на дослідження і розробку новітніх військових технологій, а також стандартизацію озброєння для забезпечення сумісності між арміями країн-членів. Фінансування таких ініціатив через спеціальні механізми, як Європейський фонд оборони сприяє об'єднанню ресурсів для розробки і впровадження спільних оборонних проєктів [15]

Додано примітку [a48]: Козій І. та ін, "Співробітництво ЄС та України у безпековій сфері: вимір Східного Партнерства", Інститут євроатлантичного співробітництва, червень 2021. <http://www.ieac.org.ua/public/item/105-spivrobitnytstvo-yes-ta-ukrayiny-u-bezpekoviy-sferi-vymir-skhidnoho-partnerstva>

Проте безпека Європи — це не лише оборона та військові стратегії. Наступним елементом механізму для зміцнення національної безпеки є приєднання до спільного енергетичного простору ЄС, що передбачає вільний рух енергії між країнами-членами. Для України це відкриває можливості доступу до європейських енергоресурсів через інтеграцію в спільну енергетичну мережу. Зокрема, синхронізація української енергосистеми з європейською мережею ENTSO-E у 2022 році стала важливим кроком, що дозволяє Україні експортувати та імпортувати електроенергію в умовах кризових ситуацій, таких як війна чи техногенні катастрофи. ЄС запровадив низку директив і програм, які стимулюють держави-члени та їхніх партнерів зменшувати енергоспоживання через впровадження новітніх технологій, модернізацію інфраструктури та використання енергозберігаючих матеріалів. Для України ці ініціативи є прикладом для впровадження реформ у сфері ЖКГ, промисловості та транспорту, що дозволить знизити витрати на енергію і

підвищити економічну стійкість. Європейський Союз розробив систему, яка дозволяє країнам-членам підтримувати одна одну в разі енергетичних криз через взаємозамінність постачання та створення стратегічних резервів. Україна, як частина цього механізму, може розраховувати на підтримку в критичних ситуаціях, а також брати участь у формуванні спільних резервів енергоносіїв [10].

В Європі активно впроваджується така система як Європейський зелений курс (Green Deal). Ця ініціатива охоплює широкий спектр напрямів, від зменшення викидів парникових газів до трансформації енергетичного, промислового та сільськогосподарського секторів. Для України участь у цій програмі відкриває значні можливості для модернізації економіки та розвитку відновлюваних джерел енергії.

Інвестиції у відновлювану енергетику та модернізацію інфраструктури стимулюють створення нових робочих місць, особливо в регіонах, які потребують економічного відновлення. Наприклад, будівництво сонячних і вітрових станцій сприяє розвитку локального бізнесу та залученню місцевих громад до проєктів.

Крім того, зменшення залежності від традиційних джерел енергії підвищує енергетичну безпеку країни, знижує витрати на імпорт енергоресурсів і покращує екологічну ситуацію. Скорочення викидів парникових газів дозволяє відповідати міжнародним зобов'язанням у рамках Паризької кліматичної угоди.

Водночас імплементація Green Deal в Україні стикається з проблемами серед яких є: необхідність значних інвестицій, модернізація старої інфраструктури та супротив з боку традиційних галузей економіки, які залежать від викопного палива. Для подолання цих викликів важливо залучати міжнародні фонди, розвивати державно-приватне партнерство та забезпечувати громадську підтримку екологічних реформ [58].

Таким чином, спільний енергетичний простір ЄС не лише зміцнює енергетичну безпеку Європи, але й відкриває для України нові можливості для

Додано примітку [a49]: Енергетична безпека України: перспективна модель управління ризиками : монографія / [О. М. Суходоля, Ю. М. Харазішвілі, Г. Л. Рябцев] ; за ред. О. М. Суходолі. – Київ : НІСД, 2023. – 152 с. – DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2023.01>

Додано примітку [a50]: Гайнц-В. Штрубенхоф. Виклики й шанси в контексті вступу України до ЄС. Німецько-український агрополітичний діалог (АГД) Київ. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/Agrarpolitische_Berichte/APD_Strubenhoff_UA.pdf

інтеграції, модернізації енергетичного сектору та підвищення його стійкості.

У підсумку можна сказати, що Європейський Союз для України – це надійний партнер і символ спільного прагнення до стабільності, безпеки та розвитку. У найскладніший період для нашої держави ЄС демонструє не просто підтримку, а справжню солідарність. Ця співпраця дає Україні можливість не лише захищати себе, але й будувати фундамент для стабільного майбутнього.

Кроки, які робить ЄС – це більше, ніж економічна чи військова підтримка. Це сигнал, що Україна не самотня, що нас підтримують у боротьбі за свободу і право на власний шлях. Водночас ЄС допомагає інтегрувати сучасні стандарти в основні сфери, що наближає нашу країну до європейського простору і створює основу для стійкого розвитку.

2.3. Інші міжнародні організації та їхня роль у зміцненні безпеки України

У системі міжнародної безпеки існує безліч структур, що впливають на глобальну та регіональну стабільність. Україна, стикаючись із зовнішніми загрозами, активно співпрацює з багатьма з них, щоб забезпечити власну обороноздатність, політичну підтримку та економічну стійкість. Ці альянси охоплюють як регіональні, так і глобальні об'єднання, які спеціалізуються на вирішенні конкретних викликів – від миротворчих місій до зміцнення міжнародного права.

Особливий інтерес викликають ті організації, які беруть участь у моніторингу конфліктів, надають допомогу в кризових ситуаціях або сприяють стратегічному партнерству через спільні програми і проекти.

Почнемо з найбільшого об'єднання країн в організацію, а саме **Організацію Об'єднаних Націй (ООН)**, що була створена у 1945 році після Другої світової війни з метою підтримання міжнародного миру і безпеки,

розвитку співробітництва між державами та забезпечення поваги до прав людини. На сьогодні ООН об'єднує 193 держави-члени [69].

Додано примітку [a51]: Official UN website: About us. URL: <https://www.un.org/en/about-us>

Основний орган, що повинен регулювати стабільність в світі є Рада Безпеки ООН. Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН) у структурі ООН є особливим постійно діючим органом, який формує основи спільної міжнародної політики людства в частині підтримання миру та безпеки, а також в досягненні інших гуманітарних цілей міжнародної спільноти. Саме важливістю цього завдання обумовлюється те, що на відміну від інших органів ООН, РБ має право приймати рішення, які відповідно до ст. 25 Статуту ООН обов'язкові для виконання всіма членами ООН [26].

Додано примітку [a52]: Новікова Л. В. Рада Безпеки Організації Об'єднаних націй як інституція протидії тероризму. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2014. Т. 2. Випуск 4. С. 25–28. URL: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/4372/4206>

Скрипник О. визначає основними функціями Ради Безпеки ООН є підтримання міжнародного миру та безпеки через різноманітні механізми. По-перше, РБ ООН оцінює ситуації, які можуть становити загрозу міжнародній безпеці, включаючи військові конфлікти, тероризм та масові порушення прав людини, а також визначає акти агресії. Їх резолюції можуть містити заклики до припинення конфлікту, введення санкцій або надання мандату для здійснення миротворчих місій.

Рада Безпеки також володіє повноваженнями накладати санкції на держави, організації чи окремих осіб, які загрожують миру. Ці санкції можуть бути економічними, політичними або військовими, залежно від характеру загрози. Крім того, Рада санкціонує направлення миротворчих сил, які забезпечують стабільність у регіонах конфліктів, розміщуючи спостерігачів, військові контингенти чи організовуючи гуманітарні місії. Ще однією важливою функцією є посередництво та сприяння врегулюванню конфліктів шляхом переговорів між сторонами, сприяння підписанню угод про припинення вогню та мирних договорів. Ці механізми дозволяють Раді Безпеки виконувати домінуючу роль у системі глобальної безпеки [48].

Додано примітку [a53]: Скрипник О. Роль Ради Безпеки оон у врегулюванні військових конфліктів. Уманська старовина. вип. 8. 2021. С.62-72.

Рада Безпеки ООН складається з п'ятнадцяти членів, серед яких п'ять є постійними — це Сполучені Штати Америки, Велика Британія, Франція, Російська Федерація та Китайська Народна Республіка. Ці країни мають право

вето, що дає їм можливість заблокувати будь-яке рішення Ради, незалежно від того, скільки інших держав підтримують його ухвалення.

Інші десять членів Ради є непостійними. Вони обираються Генеральною Асамблеєю ООН на два роки з урахуванням принципу географічного представництва. Щороку до складу Ради обираються п'ять нових країн, що дозволяє забезпечити ротацію та відображення інтересів різних регіонів світу. Такий підхід сприяє включенню до процесу прийняття рішень ширшого кола держав і врахуванню їхніх позицій [44].

Ця структура, що повинна забезпечувати мир та стабільність у світі наразі насправді є неефективною та потребує радикальної реформації. Для України ця структура не дала ніяких переваг у забезпеченні своєї національної безпеки, насамперед, завдяки постійному членству та праву вето російської федерації у складі РБ ООН. Україна стала сильним поштовхом для питання про реформи в Раді Безпеки, так як саме вона потерпає від агресії постійного члена Ради, що користується своїм правом вето для блокування резолюцій на підтримку України. Яскравим прикладом є події 2014 року, коли 15 березня Російська Федерація заблокувала резолюцію, що мала визнати «кримський референдум» незаконним. Згодом, 27 березня, Генеральна Асамблея ООН ухвалила Резолюцію № 68/262, якою «референдум» було визнано таким, що не має юридичної сили і не може впливати на зміну статусу Автономної Республіки Крим [73]. Схожа ситуація виникла і після початку повномасштабної агресії 24 лютого 2022 року, коли Рада Безпеки спромоглася узгодити лише одну заяву (6 травня 2022 року, S/PRST/2022/3). У ній було лише висловлено глибоке занепокоєння щодо миру та безпеки в Україні, без конкретних дій чи рішень [72].

Требін, М. П. констатував, що в Раді Безпеки ООН склалися два табори: США, Франція, Велика Британія проти Росії і Китаю. В результаті її робота, по суті, паралізована. Будь-які спроби одного табору прийняти вигідну йому резолюцію моментально блокуються державами з іншого табору. Висновок очевидний: РБ ООН перетворюється в абсолютно безпорадну структуру,

Додано примітку [a54]: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 1991(XVIII), "Збільшення членства в Раді Безпеки та Економічній і Соціальній Раді", 17 грудня 1963 року.

Додано примітку [a55]: Territorial Integrity of Ukraine: resolution. UN General Assembly. 27 March 2014, A/RES/68/262. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/767883>

Додано примітку [a56]: Statement by the President of the Security Council. UN Security Council. 6 May 2022, S/PRST/2022/3. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3972339>

нездатну виконувати свою головну функцію - забезпечувати міжнародну безпеку і припиняти збройні конфлікти. Сьогодні Рада Безпеки ігнорується. Кількість військових операцій, що організують втручання в справи інших держав під приводом «гуманітарних інтервенцій», проведених без її санкції, дедалі збільшується [52].

Але на сьогодні, міжнародною спільнотою висунуті такі пропозиції щодо реформи Ради Безпеки ООН:

1. Ухвалення рішень в Раді Безпеки ООН консенсусом усіх членів.
2. Пропозиція Франції щодо добровільної відмови постійних членів Ради Безпеки ООН від використання свого права «вето» у випадках вчинення масових злочинів, до яких сама Франція відносить геноцид, злочини проти людства та масштабні військові злочини.
3. Дозвіл накладення «вето» у випадку, якщо проти рішення одночасно проголосували два або більше постійних члени Ради Безпеки.
4. Дозвіл застосування права «вето» виключно щодо питань, передбачених главою VII Статуту ООН («Дії щодо загрози миру, порушень миру та актів агресії»).
5. Введення можливості подолання права «вето» двома третинами голосів складу Ради Безпеки.
6. Ліквідація права «вето» [8].

Війна в Україні стала показовою для демонстрації слабкостей Ради Безпеки і самого ООН. Після початку російської агресії у 2014 році Рада не змогла прийняти жодної ефективної резолюції через блокування з боку Росії. Навіть після 24 лютого 2022 року, коли ситуація перейшла у фазу повномасштабної війни, ООН здебільшого обмежувалася символічними заявами, уникаючи конкретних дій для припинення агресії чи захисту української територіальної цілісності.

Проте ООН все ж впливає на національну безпеку України. Генеральна Асамблея стала важливою платформою для міжнародного засудження російської агресії, що сприяє дипломатичній ізоляції Росії. Резолюції

Додано примітку [a57]: Требін, М. П. (2018). ООН НА ШЛЯХУ РЕФОРМ. "Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 4(39), 76–100. <https://doi.org/10.21564/2075-7190.39.151212>

Додано примітку [a58]: Дорош Л., Охремчук С. РБ ООН у сучасних умовах: до проблеми пошуку варіантів реформування. Гуманітарні візії. 2015. № 2. С. 19–26

Генеральної Асамблеї, хоч і не є юридично обов'язковими, зміцнюють міжнародну підтримку України та підтверджують її право на суверенітет і територіальну цілісність. Крім того, гуманітарні ініціативи ООН допомагають забезпечувати постраждалі регіони ресурсами та підтримувати цивільне населення в умовах війни.

У нинішніх умовах ООН виконує скоріше допоміжну, ніж вирішальну роль у забезпеченні безпеки України. Однак її потенціал залишається значним, особливо якщо в майбутньому буде проведено реформу Ради Безпеки. Україна, яка безпосередньо відчуває на собі слабкості цієї структури, стала одним із головних ініціаторів таких змін, намагаючись перетворити ООН на більш дієвий інструмент у боротьбі за глобальний мир і справедливість.

У контексті конфлікту на Сході України та повномасштабної війни росії та України особливу участь виконує Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Після початку агресії Російської Федерації проти України організація стала однією з головних платформ для діалогу та моніторингу ситуації в зоні конфлікту. Запровадження Спеціальної моніторингової місії в Україні стало не лише проявом підтримки з боку міжнародної спільноти, але й спробою сприяти стабілізації ситуації.

Отже, Організація з безпеки і співробітництва в Європі є найбільшою регіональною міжурядовою організацією, що об'єднує 57 держав-учасниць з Європи, Північної Америки та Центральної Азії. Її основною метою є сприяння стабільності, зниженню напруженості та мирному врегулюванню конфліктів через діяльність у сферах безпеки, прав людини та міжнародного співробітництва [76].

Політична значущість ОБСЄ полягає у тому, що це фактично єдина європейська організація у сфері безпеки, яка безпосередньо займається раннім попередженням і вирішенням конфліктів та посткризовою відбудовою, широко застосовуючи методи превентивної дипломатії. Як найбільша з існуючих регіональних організацій безпеки, ОБСЄ сприяє розробленню нової, що ґрунтується на співробітництві, моделі всеосяжної європейської безпеки

Додано примітку [a59]: Who we are? OSCE website.
URL: <https://www.osce.org/who-we-are>

Додано примітку [a60]: Макар Ю. І. Україна в міжнародних організаціях: навч. посіб. / [Макар Ю. І., Гдичинський Б. П., Макар В. Ю. та ін.]. – Чернівці: Прут, 2009. – 880 с.

[18].

Зокрема, ОБСЄ вирішує широкий спектр питань безпеки в Україні через діяльність Спеціальної моніторингової місії з 21 березня 2014 року:

- збирати інформацію і доповідати про ситуацію в районі дії з точки зору безпеки;
- встановлювати та доповідати факти, реагуючи на конкретні інциденти і повідомлення про інциденти, в тому числі пов'язані з імовірними порушеннями основних принципів і зобов'язань, прийнятих у рамках ОБСЄ;
- здійснювати моніторинг дотримання прав людини та основних свобод, включаючи права осіб, що належать до національних меншин, і надавати підтримку для їх дотримання;
- з метою виконання своїх завдань налагоджувати контакти з місцевими, регіональними та центральними органами влади, громадянським суспільством, етнічними та релігійними групами, а також з місцевими жителями;
- сприяти діалогу на місцях з метою зниження напруженості та сприяння нормалізації обстановки;
- доповідати про будь-які обмеження свободи пересування моніторингової місії або інших обставин, що перешкоджають виконанню її мандата;
- координувати свої дії з виконавчими структурами ОБСЄ, включаючи Верховного комісара у справах національних меншин, Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини та Представника ОБСЄ з питань ЗМІ, та надавати їм підтримку в їх роботі з повною повагою до їхніх мандатів, а також співпрацювати з Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи та іншими суб'єктами міжнародного співтовариства [32].

Отже можна сказати, що Україна стала одним із головних напрямків діяльності ОБСЄ після початку агресії Російської Федерації у 2014 році. Важливим кроком організації стало створення Спеціальної моніторингової місії, яка має на меті моніторинг ситуації у зоні конфлікту, документування

Додано примітку [аб1]: Писаренко А., Умланд А., Хертель А. Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні: Робота СММ на Донбасі та її українська критика в 2014-2019 роках.
DOI:10.13140/RG.2.2.28969.11361 URL:
https://www.researchgate.net/publication/352414566_Specialna_monitoringova_misia_OBSE_v_Ukraini_Robota_a_SMM_na_Donbasi_ta_ii_ukrainska_kritika_v_2014-2019_rokah

порушень міжнародного гуманітарного права та сприяння діалогу між сторонами. Місія працює на запит українського уряду та діє на основі консенсусного рішення всіх держав-учасниць ОБСЄ. Вона також виконує важливу гуманітарну функцію в Україні, сприяючи допомозі внутрішньо переміщеним особам, розмінуванню постраждалих територій та підтримці мирних ініціатив. Звіти СММ слугують важливим джерелом інформації для міжнародної спільноти, допомагаючи формувати адекватну реакцію на виклики безпеки в Україні.

Проте діяльність ОБСЄ має свої обмеження. Організація не володіє примусовими механізмами, як-от введення санкцій або миротворчих сил, і значною мірою залежить від консенсусу всіх учасників. Це ускладнює прийняття рішень, особливо в умовах, коли один із головних агресорів, Росія, є учасником ОБСЄ та блокує ініціативи, спрямовані на вирішення конфлікту.

Підбиваючи підсумки можна сказати, що ОБСЄ підтримує регіональну безпеку, проте її вплив обмежується інституційними слабкостями, такими як залежність від консенсусу учасників і відсутності примусових механізмів. Для України ОБСЄ є важливим партнером, що сприяє міжнародному діалогу та документуванню порушень, але потенціал організації потребує реформації, щоб відповідати сучасним викликам безпеки.

Висновки до розділу 2

Міжнародні та регіональні організації залишаються головними елементами глобальної системи безпеки, особливо в умовах сучасних конфліктів і викликів. Вони впливають на формування нової архітектури стабільності, сприяючи міжнародній співпраці, забезпеченню миру та дотриманню норм міжнародного права. Україна, яка стикається з безпрецедентною агресією з боку росії, стала активним учасником цього процесу, не лише використовуючи наявні механізми підтримки, але й ініціюючи їх адаптацію до сучасних реалій.

Співпраця з ЄС і НАТО дозволяє Україні отримувати доступ до новітніх технологій, навчальних програм та фінансових ресурсів, які є критично важливими для протидії сучасним загрозам. Зокрема, ЄС підтримує проекти з модернізації критичної інфраструктури, зміцнення енергетичної безпеки та посилення стійкості до гібридних загроз. Обидві організації забезпечують міжнародну підтримку для України, сприяючи впровадженню реформ, необхідних для подальшої інтеграції до євроатлантичного простору.

Значення глобальних організацій, таких як ООН, є незамінним у збереженні міжнародного порядку. Попри обмеження, такі як необхідність консенсусу між учасниками та права вето, вони залишаються платформою для міжнародного діалогу та співпраці. Для України ООН стала важливим інструментом у приверненні уваги світової спільноти до наслідків збройної агресії.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі, в свою чергу, влаштовує місії в Україні для моніторингу ситуації в зоні конфлікту, документуванні порушень режиму припинення вогню та порушень прав людини. Звіти ОБСЄ стали основою для міжнародних дебатів та рішень щодо ситуації в Україні, забезпечуючи необхідну доказову базу для оцінки дій агресора.

Співпраця України з міжнародними організаціями є не лише джерелом фінансової, технічної та політичної підтримки, але й майданчиком для посилення її голосу на глобальній арені. Україна використовує ці структури для зміцнення своєї позиції у світі, привертаючи увагу до своїх проблем і наполягаючи на необхідності перегляду міжнародних механізмів безпеки. Ця взаємодія не лише допомагає долати наслідки конфлікту, але й сприяє створенню нових принципів, які можуть стати основою для гарантування безпеки в майбутньому.

РОЗДІЛ 3

ОЦІНКА ВПЛИВУ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

3.1. Виклики та ризики інтеграції до міжнародних організацій та безпекових альянсів

Інтеграція до міжнародних безпекових альянсів є важливим кроком для забезпечення національної безпеки, зміцнення обороноздатності та отримання політичної підтримки. Проте цей процес супроводжується не лише перспективами, а й численними викликами та ризиками. Кожен альянс має свої вимоги, правила і політичні нюанси, які можуть створювати нові складнощі для держав, що прагнуть приєднатися.

Для України, яка знаходиться в умовах війни та протистоїть російській агресії, питання інтеграції до безпекових структур має стратегічне значення. Водночас існують ризики, пов'язані з адаптацією внутрішньої політики, можливим посиленням зовнішнього тиску, а також із потенційними обмеженнями суверенітету.

Основна проблема, що пов'язані з вступом України до таких структур як НАТО та ЄС є політичними. Це включає як і неоднозначне ставлення деяких членів Альянсу до вступу України так і проблема з корупцією. Північноатлантичний альянс є політично-військовою організацією, де політичні стандарти так само важливі для його членів, як і військові. Окремі країни НАТО висловлюють сумніви щодо відповідності України політичним критеріям членства, зокрема щодо ефективності демократичних інститутів. Проблеми з демократією та верховенством права в Україні залишаються актуальними і в деяких аспектах навіть загострюються. Заяви про повну відповідність України стандартам НАТО не повністю відображають реальність, оскільки питання стану демократії досі викликає занепокоєння у

членів Альянсу.

Найбільшою проблемою переходу на стандарти НАТО є корупційні ризики, зокрема в Україні історично високий рівень політичної корупції у виконавчій, законодавчій, судовій владі, про що свідчить динаміка Індексу політичної корупції. Індекс корупції оцінено за шкалою 0–1 – від менш корумпованої до більш корумпованої оцінки. Індекс корупції оцінює показники шести різних типів корупції в різних суспільних сферах, у тому числі включаючи різні рівні політики, корупцію у виконавчій, законодавчій, судовій владі. У виконавчій сфері корупція, переважно, пов'язана з хабарництвом та розкраданням. Оцінка також включає корупцію у вищих ешелонах виконавчої влади на рівні уряду та Кабінету міністрів і в державному секторі в цілому (рис. 3.1) [57].

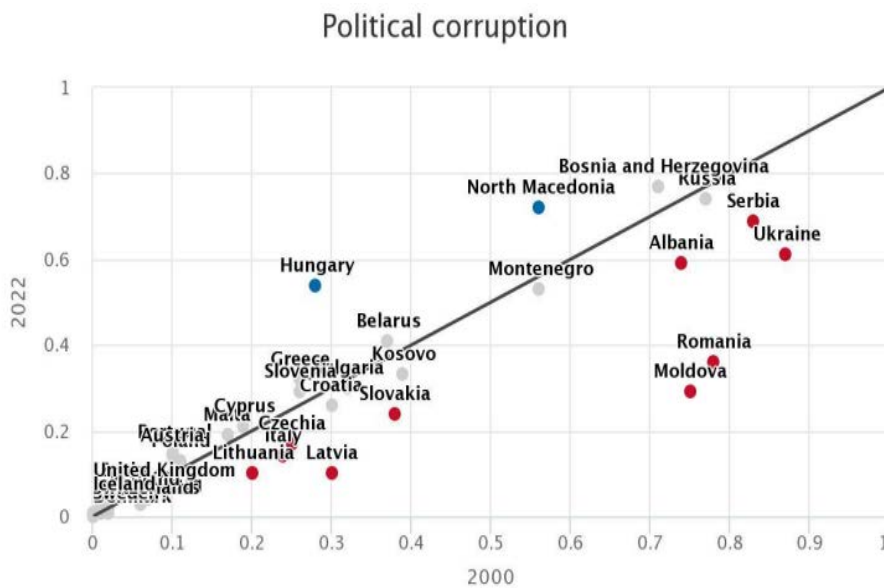

Рис. 3.1. Оцінки політичної корупції в країнах Європи у 2000–2022 роках [75].

Динаміка Індексу політичної корупції свідчить, що в Україні корупція є особливо поширеною у виконавчій, законодавчій та судовій владі, включаючи хабарництво, розкрадання та зловживання на рівні уряду. Це вимагає рішучих

Додано примітку [a62]: Shyshkin I., Voronova O., Datsko T. Міжнародні відносини Україна – НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку. Journal of Innovations and Sustainability. 2023. Т. 7, № 3. С. 02. URL: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.02>.

Додано примітку [a63]: Varieties of Democracies. URL: https://vdem.net/data_analysis/CountryGraph.

реформ для зниження рівня корупції, що є важливою умовою для відповідності стандартам Альянсу.

Наступною проблемою є відсутність консолідації всіх членів НАТО по прийняттю України до організації. Для вступу України до НАТО необхідно отримати одностайну підтримку всіх 31 країни-члена Альянсу. Заступник Генерального секретаря НАТО Мірча Джоане 3 червня 2023 року зазначив, що серед союзників наразі немає консенсусу щодо цього питання. Водночас він підкреслив, що Україна наблизилася до Альянсу та західних демократій більше, ніж будь-коли раніше. На даний момент вступ України до НАТО підтримують лише 20 країн-членів [4]. Особливо проти вступу України до ЄС та НАТО виступає Угорщина, що намагається завадити більш швидкій інтеграції до Євросоюзу та блокує постачання європейської допомоги до України. Передусім вона намагається грати в протекціонізм та захищати інтереси лише своєї країни, а не усієї європейської спільноти. Угорщина не цурається співпрацювати з РФ, наприклад, візити Віктора Орбана до Росії та її союзника Китаю. Також особливо гостро для Угорщини стоїть питання захисту угорського населення та мови на Закарпатті, де вона має свої національні інтереси та історичні претензії [12, 47].

Будь-які рішення влади країни викликають бурхливі дискусії у суспільстві, а такі кроки як вступ у глобальні міжнародні організації несуть за собою радикальні наслідки прикладом якого можна назвати Євромайдан в 2014 році. Виходячи з цього існує потреба проведення референдуму або глобального опитування у громадян держави щодо такого важливого рішення.

У вересні 2024 року центром економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова було проведено дослідження думки населення громадян України щодо вступу в НАТО та ЄС. В дослідженні розглядали такі питання:

Додано примітку [a64]: Київ: Вступ України до НАТО підтримали 20 країн. Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/kiiv-vstup-ukraini-do-nato-pidtrimali-20-krain/a-65883465?fbclid=IwAR0uwPhduiZJc36mRkFMB72Da>

Додано примітку [a65]: Каракуц О. П'ятий саміт європейської політичної спільноти: пошук єдності в нових політичних реаліях. Центр зовнішньополітичних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-11/az_5_sumit-evropeiskoi-politychnoi-spilnoty_08112024.pdf
Сидоренко С. 11 вимог Орбана. Як Угорщина знову перетнула червоні лінії у шантажі України на шляху до ЄС. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/06/27/7188991/>

Якби Ви узяли участь у референдумі щодо вступу до ЄС, то як би Ви проголосували?

	% серед усіх опитаних			
	Листопад–грудень 2021	Вересень–жовтень 2022	Лютий–березень 2023	Вересень 2024
Проголосували би за вступ	55,6	78,4	78,6	73,7
Проголосували би проти вступу	26,2	10,6	6,9	12,9
Важко сказати	18,3	11,1	14,5	13,4

Рис. 3.2. Динаміка думки громадян щодо вступу в ЄС в 2021-2024 рр. [43].

Якби Ви узяли участь у референдумі щодо вступу до НАТО, то як би Ви проголосували?

	Серед усіх опитаних		
	Листопад–грудень 2021	Лютий–березень 2023	Вересень 2024
Проголосували би за вступ	47,8	74,2	72,1
Проголосували би проти вступу	33,0	8,5	14,8
Важко сказати	19,2	17,3	13,1

Рис. 3.3. Динаміка думки громадян щодо вступу в НАТО в 2021-2024рр. [43].

Аналіз даних свідчить, що у період з 2021 до 2022 року спостерігався різкий підйом підтримки населення щодо вступу до цих організацій, обумовлений потребою у безпекових механізмах для захисту суверенітету та територіальної цілісності України. Проте з продовженням війни та

Додано примітку [а66]: Підтримка громадянами вступу України до Європейського Союзу та НАТО. Ставлення до іноземних держав. Ставлення до мирних переговорів (вересень 2024р.). Разумков Центр. URL: <https://razumkov.org.ua/napiamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pidtrymka-gromadianamy-vstupu-ukrainy-do-yevropeiskogo-soiuzu-ta-nato-stavlennia-do-inozemnykh-derzhav-stavlennia-do-myrnykh-peregovoriv-veresen-2024r>

усвідомлення громадянами нездатності до радикальних і ефективних дій з боку цих структур спостерігається зростання частки населення, яке виступає проти вступу до ЄС та НАТО. Отже, можна констатувати, що ці організації користуються популярністю і довірою громадян не зважаючи на певні зміни думки у вересні 2024 року.

Дослідник європейської та євроатлантичної інтеграції України Віктор Гвоздь у своєму дослідженні відмітив, що вступ України до ЄС та НАТО може призвести до таких наслідків:

По-перше, встановлення нового рівня співпраці між Європейським Союзом, Північноатлантичним альянсом та Україною, навіть без її офіційного членства, суттєво змінить баланс сил у Європі на користь ЄС і НАТО. Це стане можливим завдяки демографічним, економічним, територіальним і військовим ресурсам України, які посилять потенціал Об'єднаної Європи та підвищать її безпеку перед зовнішніми загрозами.

По-друге, зближення України з Євросоюзом та НАТО до фактичного рівня членства змінить конфігурацію східного кордону обох організацій, просунувши їх межі до західного кордону росії. У такій ситуації Україна перестане бути «буферною» зоною між Європою та росією й перетвориться на «східний форпост» Альянсу, подібно до країн Центрально-Східної Європи. Це сприятиме розширенню зони стабільності на схід, але водночас може посилити напруженість на східних межах Європи.

По-третє, інтеграція України до НАТО та ЄС стимулюватиме її соціально-економічний розвиток і гарантуватиме безпеку. Членство у структурі Об'єднаної Європи, де внутрішні кордони фактично відсутні, зніме можливі територіальні претензії з боку сусідніх країн і сприятиме вирішенню інших багатосторонніх питань. Однак ці організації, як наддержавні організації, вимагатимуть від України делегування частини суверенітету на користь вищих органів цих союзів, що передбачатиме виконання їхніх умов. У такому форматі колективні інтереси ЄС і НАТО можуть отримати перевагу над національними інтересами України [5].

Додано примітку [a67]: Гвоздь В. Через терени до ЄС і НАТО. Геополітичні аспекти та проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України. URL: <https://bintel.com.ua/uk/article/09-02eu/>

Окрема завада до вступу в такі організації як виконання вимог Європейського Союзу та Північноатлантичного альянсу. Перш за все ЄС потребує гармонізації законодавства та виконання радикальних реформ в Україні. ЄС потребує відповідати суворим критеріям, а саме виконання Копенгагенських критеріїв, що включають в себе такі:

Перший (політичний) критерій для вступу до Європейського Союзу зосереджується на забезпеченні стабільності інститутів, які гарантують реалізацію прав людини, повагу до прав меншин, демократію та верховенство права. Ця вимога закріплена у статті 6 Договору про Європейський Союз, яка підкреслює, що Союз базується на принципах свободи, демократії, поваги до прав людини та верховенства права.

Країни, які прагнуть стати членами ЄС, повинні не лише закріпити ці принципи у своїх конституціях, але й забезпечити їх практичну реалізацію. Це включає створення демократичних інститутів, незалежної судової системи, органів конституційної юрисдикції, що гарантують проведення вільних і чесних виборів, функціонування політичного плюралізму та регулярну зміну владної більшості, а також забезпечення свободи слова, совісті та визнання значущості опозиції у політичному житті.

Таким чином, політичний критерій орієнтований на сталість і ефективність демократичних процесів та інституцій на всіх рівнях державного управління для відповідності стандартам ЄС [3].

Другий (економічний) критерій для вступу до Європейського Союзу передбачає наявність функціонуючої ринкової економіки, здатної витримувати конкурентний тиск і ринкові сили всередині Союзу. Основними складовими цього критерію є:

– Широка правова база: Держава повинна мати законодавство, що забезпечує регулювання права власності, виконання нормативно-правових актів, а також стабільну правову систему для захисту економічної діяльності.

– Ринковий баланс: Рівновага між попитом і пропозицією, що досягається через вільну взаємодію ринкових сил, без перешкод для доступу

Додано примітку [a68]: Біловол, В. С., Біленко А. О. "Правові основи членства держав у Європейському Союзі та перспективи для України." Юридичний науковий електронний журнал 1 (2020): 282-284.

до ринку чи виходу з нього.

- Лібералізація торгівлі та цін: Відсутність адміністративних бар'єрів у торгівлі, а також прозорість у ціноутворенні.
- Стабільність економічних показників: Рівновага цін, стабільність державного фінансування та платіжного балансу.
- Суспільний консенсус: Загальна підтримка визначальних питань економічної політики в суспільстві.
- Розвинений фінансовий сектор: Наявність механізмів для залучення інвестицій та спрямування заощаджень у виробничий сектор [42].

В Україні вже зроблено низку кроків для виконання цього критерію. Визнання України як країни з ринковою економікою з боку ЄС і США є важливим досягненням. Окрім того, реформовано банківський сектор, удосконалено механізми аудиту, запроваджено автоматизовану систему реєстрації податкових накладних та вдосконалено захист прав інтелектуальної власності. Такі зміни сприяють підвищенню продуктивності, стабільності ринку та зростанню економічного потенціалу країни.

Водночас, для повного виконання економічного критерію необхідно продовжувати реформи в сфері лібералізації ринків, забезпечення прозорості економічної діяльності та посилення захисту інвесторів. Це дозволить Україні впевнено інтегруватися до внутрішнього ринку ЄС і ефективно конкурувати на європейському економічному просторі [51].

Третій критерій для вступу до ЄС передбачає здатність країни-кандидата взяти на себе всі зобов'язання членства, включаючи дотримання цілей політичного, економічного та валютного союзу. Цей критерій конкретизується через 31 розділ *acquis communautaire* («спільний доробок ЄС»), який охоплює правові норми, стандарти та політики, обов'язкові для держав-членів.

На сьогодні Україна лише частково виконала вимоги цього критерію. За даними Єврокомісії, загальний прогрес у виконанні Угоди про асоціацію становить близько 55%, але досконале виконання сягає лише 30,6%. Сектори з найвищим рівнем готовності включають енергетику, митний союз та

Додано примітку [a69]: Прудченко Є.Д. Копенгагенські критерії. Центр Європейської Інформації. URL: http://ukrcei.org/uploads/files/default/kopengagenskie_kriterii.pdf

Додано примітку [a70]: Трагнюк, О., Витвицький, М., Шпак, К. (2023). Відповідність України Копенгагенським критеріям вступу до Європейського Союзу. *Право та інновації*, (4 (36), 34–41. URL: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-4\(36\)-5](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-4(36)-5)

зовнішню і безпекову політику, де оцінка досягає «4» за п'ятибальною шкалою. Водночас середній бал прогресу — лише 2,16 із 5, що нижче необхідного рівня для переговорів про членство (мінімум 80 балів).

Оцінка Єврокомісії свідчить про те, що Україні необхідно продовжувати масштабну імплементацію законодавства ЄС, зокрема в галузях екології, транспорту, юстиції та внутрішніх справ. Це потребує високої кадрової та інституційної спроможності. Крім того, щорічний моніторинг Єврокомісії може як сприяти підвищенню оцінок, так і знизити їх у разі сповільнення реформ або регресу [53].

Таким чином, для досягнення відповідності критерію членства Україна повинна зберігати високий темп реформ, зосереджуючись на ключових сферах, аби забезпечити готовність до вступу до Європейського Союзу.

Європейські та євроатлантичні джерела зазначають, що саме корупція в Україні є одним з основних чинників, що ускладнює її інтеграцію до Європейського Союзу та Північноатлантичного альянсу. Отже, які саме виклики у питанні корупції постають перед країною:

По-перше, країни-члени ЄС і НАТО очікують, що Україна створить прозору та ефективну систему врядування, де законність і верховенство права лежать в основі прийняття рішень. Корупція ж, яка розмиває ресурси та викривлює політику на користь певних осіб чи груп, підриває довіру партнерів і ставить під сумнів здатність держави до ефективного управління.

По-друге, корупція заважає реалізації важливих реформ. Замість того, щоб направити ресурси на модернізацію секторів безпеки, оборони та правосуддя, значна частина цих коштів осідає у кишнях корумпованих чиновників. Це не тільки знижує обороноздатність і ефективність підготовки армії, але й затримує створення незалежної судової системи, яка здатна працювати відповідно до стандартів ЄС і НАТО.

По-третє, наявність корупції ставить під сумнів серйозність намірів України щодо впровадження європейських цінностей та стандартів. Для країн Заходу успіх антикорупційних реформ є важливим показником того, наскільки

Додано примітку [a71]: Україна та Угода про асоціацію. Моніторинг виконання 2014 — 2022. (2023). ГО «Український центр європейської політики». Київ. URL: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/final_report_aa_ucep_2023_ukr.pdf
Commission staff working document. Ukraine 2024 report. European commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%2024.pdf

Додано примітку [a72]: Commission staff working document. Ukraine 2024 report. European commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%2024.pdf
Operation atlantic resolve including U.S. government activities related to Ukraine. Special inspector general report to the United States congress. URL: https://oig.usaid.gov/sites/default/files/2024-11/OAR_Q4_Final.pdf

серйозно Україна налаштована на євроатлантичну інтеграцію. З кожним роком, коли корупційні практики продовжують існувати, Україні важче довести свою готовність до глибшого партнерства і розширення співпраці з ЄС і НАТО [70].

Отже, корупція є системним бар'єром на шляху України до міжнародних альянсів, які цінують прозорість, стабільність і дотримання загальних стандартів. Лише подолавши це перешкоду, Україна зможе наблизитися до європейської та євроатлантичної спільноти, реалізуючи амбіції щодо інтеграції в західні політичні та безпекові структури.

Повномасштабна війна між Росією та Україною докорінно змінила динаміку інтеграційних процесів України до європейської спільноти та Північноатлантичного альянсу. Вона оголила всю вразливість безпекової архітектури на сході Європи. До початку повномасштабних бойових дій Україна наполегливо працювала над виконанням критеріїв, необхідних для наближення до Європейського Союзу та Спільноти євроатлантичних країн. Проте із початком російської агресії стало зрозуміло, що вже сама оборона України від зовнішньої загрози перетворилася на «лакмусовий папірець» здатності країни стати повноправним учасником цих об'єднань.

Звісно основна очевидна загроза – це нестабільність безпекового середовища. Країни ЄС та НАТО звикли оцінювати потенційного члена з огляду на його здатність гарантувати безпеку всередині своїх кордонів, особливо, коли Україна перебуває у стані війни з ядерною державою, яка ігнорує міжнародне право. Страх того, що наближення України до НАТО може означати пряму конфронтацію з Росією, стимулює надзвичайну обережність у прийнятті рішень щодо розширення Альянсу. Фактично, це створює загрозу «втягування» у повномасштабний конфлікт інших держав, які прагнуть зберегти мир і стабільність у регіоні.

Війна також посилює загрозу гібридних атак, які можуть поширюватися на союзників України. Росія активно використовує кібернапади, дезінформацію та економічні диверсії, що перетворює Україну на своєрідний

форпост у протистоянні гібридній агресії. Європейські країни змушені враховувати, що інтеграція України може спричинити розширення таких ризиків на території ЄС, що ускладнює ухвалення рішень.

Війна створює додаткові перешкоди для проведення внутрішніх реформ, що є фундаментом інтеграції до ЄС та НАТО. Поки Україна змушена витратити левову частку своїх ресурсів на оборону та відновлення зруйнованої інфраструктури, реалізація довгострокових інституційних змін (зміцнення верховенства права, подолання корупції, модернізація судової системи та сектору безпеки) відходить на другий план. Як наслідок, це загрожує уповільненням процесу наближення до стандартів та норм ЄС і Північноатлантичного альянсу, оскільки партнери очікують стабільності й прогнозованості. Затягування реформ знижує впевненість міжнародних гравців у здатності України стати надійним членом їхніх структур.

Повномасштабна війна підвищує ризики політичної поляризації всередині самої України. В умовах воєнного стану зростає загроза зміцнення авторитарних тенденцій, обмеження свобод та посилення впливу радикальних сил, що може спотворити демократичні процеси. Європейський Союз та НАТО цінують передусім демократичні принципи, свободу слова, прозорість і підзвітність влади. Якщо війна сприятиме розхитуванню цих принципів, європейські партнери можуть засумніватися у щирості намірів України стати невід'ємною частиною демократичної спільноти. Такий розвиток ситуації загрожує гальмуванням інтеграції, оскільки демократичні цінності – це фундаментальний критерій для входження до ЄС і НАТО.

Існує наявна загроза для економічної стабільності. Війна руйнує інфраструктуру, стримує інвестиції та змушує державу перенаправляти ресурси з розвитку на оборону і відновлення. Для ЄС важливим чинником залишається економічна сумісність та здатність країни-претендента інтегруватися у спільний ринок, забезпечуючи конкурентоспроможність, стабільність валюти та передбачувані умови для бізнесу. В умовах війни, коли ланцюги постачань перервані, а економічна діяльність дезорганізована,

Україна стикається з додатковою загрозою втрати економічної привабливості. Це знижує перспективи швидкого наближення до європейських стандартів економічного розвитку та ускладнює подальші кроки з інтеграції.

І звісно головна проблема сьогодні це те, що війна ставить під загрозу енергетичну безпеку, що надзвичайно важливо для ЄС, який прагне стабільного та прогнозованого енергозабезпечення. Ризик нападів на об'єкти критичної інфраструктури, перебоїв у транспортуванні енергоресурсів, загроза використання енергії як зброї проти України та її партнерів – усе це може вплинути на рішення про інтеграцію. Стабільна країна-партнер, яка гарантує прозорі та надійні енергетичні потоки є цінною для ЄС, а стан війни підриває таку довіру.

Нарешті, не можна ігнорувати загрозу розколу у самому Європейському Союзі та НАТО щодо питання прийняття України. Різні країни можуть мати відмінні бачення ризиків і стратегії їхнього пом'якшення. Для одних перспективи прискореного вступу України стануть символом єдності перед обличчям агресора, для інших – надмірним тягарем і потенційною причиною конфронтації з ядерною державою. Такі внутрішні суперечності загрожують єдності організацій, до яких прагне долучитися Україна, і можуть відкласти інтеграційні процеси на невизначений термін.

Отже можна зробити висновок, що повномасштабна війна перетворила шлях України до Європейського Союзу та Північноатлантичного альянсу на складний, багатовимірний виклик. Загрози, що виникають у сфері безпеки, економіки, демократії, енергетики та внутрішньої стабільності, зменшують готовність партнерів включати Україну до своїх лав. Ці загрози необхідно долати системно: забезпечувати прогрес у реформах, знаходити ефективні механізми протидії гібридним атакам, гарантувати внутрішню стабільність і продемонструвати спроможність, незважаючи на війну, дотримуватися європейських цінностей. Лише за цих умов Україна зможе відкрити собі двері до глибокої інтеграції та повноправної участі у створенні спільного безпечного і процвітаючого майбутнього.

3.2. Міжнародні альянси та національна безпека України: перспективи співпраці і стратегічний вектор розвитку

Сучасні геополітичні реалії та невпинна трансформація глобальної системи безпеки вимагають переосмислення підходів до захисту національних інтересів України. Особливу важливість набуває розширення міжнародного співробітництва, адже взаємодія з провідними міжнародними альянсами, зокрема з Північноатлантичним альянсом та Європейським Союзом, сприяє не лише зміцненню обороноздатності та стійкості держави, але й інтеграції передових стандартів у сфері безпеки та оборони. Через посилення двосторонніх і багатосторонніх форматів співробітництва Україна здатна запозичувати найкращі світові практики, удосконалювати підготовку військових кадрів, модернізувати військово-технічну базу та підвищувати ефективність стратегічного планування. Взаємодія з міжнародними партнерами одночасно формує нові шляхи залучення інвестицій, розширення ринків збуту оборонної продукції, посилення науково-технічної бази та інноваційного потенціалу.

Україна стикається зі значними викликами у сфері національної безпеки, спричиненими як зовнішніми загрозами, так і внутрішніми проблемами. У таких умовах реформа сектору безпеки та оборони є життєво важливою не лише для зміцнення обороноздатності країни, але й для просування євроатлантичної інтеграції. Впровадження стандартів НАТО (STANAG) у Збройних Силах та інших складових сил оборони закріплене в стратегічних оборонних документах України, а також у пакеті Цілей партнерства Україна–НАТО.

Згідно з Воєнною доктриною України, одним із основних напрямів воєнної політики є реформування Збройних Сил для забезпечення їхньої оперативної та технічної сумісності із збройними силами країн-членів НАТО. Крім того, передбачається дотримання стандартів, прийнятих у країнах ЄС і НАТО, що регулюють організацію діяльності, розподіл функцій та виконання

завдань.

Отже, угоди НАТО зі стандартизації (STANAG) є важливим інструментом забезпечення взаємосумісності між державами-членами Альянсу. Це стандартизаційні документи, які визначають зобов'язання держав-членів запровадити певний стандарт НАТО, повністю або частково, залежно від національних умов. Важливо зазначити, що STANAG не є міжнародним договором у звичному розумінні, хоча іноді його помилково прирівнюють до такого. Він має статус міжнародного (регіонального) стандарту, що впроваджується через рішення органів військової стандартизації кожної країни. Цей механізм дозволяє забезпечити погодженість військових систем і процедур між країнами НАТО.

Для досягнення стандартизації НАТО визначає три рівні інтеграції: сумісність, взаємозамінність та уніфікованість. Кожен із цих рівнів сприяє підвищенню ефективності спільних дій та оперативності військових операцій. Розглянемо кожен із рівнів докладніше.

1. Сумісність (compatibility)

Сумісність передбачає здатність різних елементів, таких як підрозділи або предмети постачання (обладнання, матеріали), працювати разом в одній системі або середовищі без взаємного втручання. Наприклад:

- Використання єдиних частот для зв'язку, що дозволяє уникнути конфліктів у системах комунікації.

- Спільне використання логістичних систем, які забезпечують швидке постачання підрозділів у багатонаціональних операціях.

Сумісність є початковим етапом стандартизації, який створює основу для більш глибокої інтеграції військових систем.

2. Взаємозамінність (interchangeability)

Цей рівень передбачає, що різні підрозділи чи обладнання, які виконують схожі функції, можуть бути взаємозамінними без необхідності додаткової адаптації. Приклади взаємозамінності включають:

- Використання однакового калібру боєприпасів для різних систем

озброєння в арміях країн НАТО.

– Замінність транспортних засобів, які відповідають єдиним технічним стандартам.

Взаємозамінність значно спрощує оперативне планування та знижує витрати на технічне обслуговування і навчання.

3. Уніфікованість (commonality)

Уніфікованість є найвищим рівнем стандартизації, коли різні країни або організації не лише використовують однакове обладнання, але й дотримуються спільних доктрин і процедур. Це забезпечує максимальну ефективність спільних операцій. Уніфікованість охоплює:

– Використання однакових протоколів для обміну інформацією.
– Застосування спільних доктрин у тактичних і стратегічних операціях.

– Єдині стандарти підготовки військових, які дозволяють легко інтегрувати багатонаціональні сили.

Прикладом реалізації уніфікованості є спільне використання систем протиповітряної оборони, які інтегрують дані з радарів різних країн для створення єдиного картини повітряного простору [60].

Для впровадження у Збройних Силах України та інших складових сил оборони стандартів НАТО у ЗС України створено єдиний орган військової стандартизації, функціями якого є загальне керівництво та координація діяльності органів військового управління з впровадження стандартів НАТО, їх обліку та збереження. Порядок виконання цих робіт у Міністерстві оборони та Збройних Силах України визначений Тимчасовою інструкцією, розробленою з урахуванням вимог НАТО ААР-03 «Розроблення, супроводження та управління документами НАТО зі стандартизації» (Рис. 3.4) [27].

Додано примітку [a73]: Оборонна реформа: системний підхід до оборонного менеджменту: монографія / А. Павліковський, В. Фролов, Ф. Саганюк та ін.; за заг. ред. д. військ. н. А. Сиротенка. Київ: НУОУ, 2020. 274 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/mono-obo-ref-2020.pdf>

Рис. 3.4. Інструкція з організації робіт щодо впровадження стандартів НАТО [74].

Станом на 30 листопада 2023 року розроблено «Програму робіт із військової стандартизації на 2024 - 2026 роки», де заплановано 267 стандартів НАТО чи стандартів у сфері оборони держав-членів НАТО та 44 розробки національних стандартів [22].

Впровадження стандартів НАТО (STANAG) забезпечує гармонізацію військових систем із силами Альянсу. Завдяки цим стандартам українські Збройні Сили отримують можливість брати участь у спільних операціях, ефективно взаємодіяти з військами НАТО та застосовувати сучасні технології, що, у свою чергу, сприяє підвищенню обороноздатності країни та зміцненню її міжнародних позицій.

Ефективна система державного управління зміцнює стабільність, забезпечує прозорість та підвищує довіру громадян до державних інституцій, все це необхідно для впровадження європейських стандартів і принципів.

Основна проблема, що заважає Україні вступити в ці організації це високий рівень корупції та неефективна боротьба з нею. В країні існують антикорупційні структури такі як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Вищий антикорупційний суд (ВАКС), однак їх ефективність викликає питання.

На міжнародному рівні антикорупційні органи отримали визнання як успішна реформа, що відповідає стандартам ЄС та НАТО. Міжнародні партнери неодноразово наголошували на важливості підтримки цих

Додано примітку [a74]: Наказ начальника Управління стандартизації, кодифікації та каталогізації 30 листопада 2023 року № 72. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mil_standard/07_05_24_Progrma_robiz_z-zinamu.pdf

інституцій, зокрема через технічну та фінансову допомогу. Завдяки цьому Україна отримала змогу запроваджувати найкращі практики у сфері протидії корупції, зокрема у розслідуванні фінансових злочинів і відстеженні нелегальних активів за кордоном [64].

Попри успіхи у створенні незалежних антикорупційних органів в Україні, їхня діяльність супроводжується значними проблемами, які знижують ефективність боротьби з корупцією. Багато з цих труднощів є наслідком системних недоліків, політичного втручання, нестачі ресурсів та слабкої взаємодії з іншими державними структурами.

Однією з основних проблем є політичний тиск на антикорупційні органи. Хоча НАБУ, САП і ВАКС формально незалежні, на практиці вони часто стикаються з втручанням з боку політичних еліт. Спостерігаються випадки спроб змінити законодавство для обмеження їхніх повноважень або блокування призначення головних посадових осіб. Це створює ризик залежності органів від політичної кон'юнктури, що підриває їхню здатність ефективно виконувати свої завдання. Наприклад, процес призначення керівника НАБУ неодноразово супроводжувався затримками та дискусіями, які мали явно політичний характер.

Не менш важливим викликом є слабка взаємодія між антикорупційними органами та іншими державними структурами. Співпраця з такими органами, як прокуратура, фіскальна служба чи поліція, не завжди є ефективною. Відсутність чітко визначених процедур обміну інформацією та узгоджених дій може уповільнювати розслідування та створювати перешкоди для передачі справ до суду. У деяких випадках спостерігається конкуренція між різними структурами замість скоординованої роботи, що знижує загальну ефективність антикорупційної системи.

Іншою проблемою є затягування розгляду справ у судах. Хоча створення Вищого антикорупційного суду стало значним кроком уперед, на практиці справи часто розглядаються надто повільно. Це може бути пов'язано як із недостатньою кількістю суддів, так і з процедурними питаннями, що

Додано примітку [a75]: Commission staff working document. Ukraine 2024 report. European commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf

дозволяють сторонам затягувати процес. Як наслідок, суспільство нерідко сприймає роботу антикорупційної системи як недостатньо результативну, навіть попри винесення певних вироків.

Окремо слід згадати проблему виконання судових рішень. Навіть якщо ВАКС ухвалює рішення про конфіскацію незаконно отриманих активів чи накладення штрафів, реалізація цих рішень може бути ускладнена. Відсутність чітких механізмів виконання вироків, зокрема щодо повернення державі вкрадених коштів, значно обмежує вплив антикорупційних заходів.

Не останнє місце у зниженні ефективності антикорупційних органів займає низька довіра суспільства. Хоча значна частина населення підтримує боротьбу з корупцією, часті скандали, пов'язані з внутрішніми конфліктами або політичним втручанням, формують негативний імідж цих органів. Крім того, недостатня комунікація з громадськістю про досягнення і результати роботи антикорупційних органів лише посилює скептицизм [9].

Попри ці виклики, результати роботи НАБУ, САП та ВАКС свідчать про поступове зміцнення антикорупційної інфраструктури в Україні. Для підвищення ефективності необхідно:

- Забезпечити повну незалежність від політичного впливу через прозоре призначення керівників і захист від втручання.
- Збільшити фінансування та розширити кадровий потенціал для більш якісного розгляду справ.
- Створити дієві механізми виконання рішень і конфіскації незаконно отриманих активів.
- Розширити інформаційно-просвітницьку діяльність для формування довіри населення до роботи антикорупційних інституцій.

Розвиток незалежних антикорупційних органів є тривалим процесом, але їхня ефективна робота здатна значно знизити рівень корупції та сприяти інтеграції України до європейських та євроатлантичних структур.

Військовий конфлікт із Росією є одним із найсерйозніших викликів для України на шляху до інтеграції в ЄС та НАТО. З одного боку, цей конфлікт

Додано примітку [a76]: Дослідження спроможності, управління і взаємодії органів антикорупційної інфраструктури України. Спроможні, ефективні й незалежні: аналіз антикорупційних органів. Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/research/spromozhni-efektyvni-i-nezalezhni-analiz-antykorrupsijnih-organiv/>

стимулював прискорення реформ, модернізацію армії та консолідацію міжнародної підтримки України. З іншого боку, активна війна створює значні перешкоди для повноправного членства, особливо в НАТО, через принципи колективної оборони.

Принцип колективної оборони, закріплений у статті 5 Вашингтонського договору, є основою діяльності НАТО і зобов'язує всі країни-члени реагувати на напад на будь-якого з них як на напад на весь Альянс. У контексті активного конфлікту між Україною та Росією, приєднання України до НАТО могло б автоматично втягнути всі держави-члени у військову конфронтацію з Росією. Це створює значні політичні, військові та економічні ризики, зокрема можливість ескалації до більш широкого збройного протистояння, яке може вийти за межі регіону.

З огляду на це, НАТО поки уникає надання Україні повноправного членства, однак активно підтримує країну через різноманітні механізми практичної співпраці. Такий підхід дозволяє Альянсу підтримувати Україну у захисті її територіальної цілісності, уникаючи при цьому безпосереднього втручання в конфлікт. НАТО демонструє солідарність із Україною, водночас зберігаючи обережність, щоб не провокувати ескалацію конфлікту, яка могла б поставити під загрозу глобальну безпеку. Це підкреслює важливість поступового підходу до інтеграції України в євроатлантичні структури, при якому Альянс забезпечує підтримку і стимулює реформи, але залишає питання членства відкритим до вирішення конфлікту з Росією.

НАТО та ЄС пропонують Україні різні підходи до завершення військового конфлікту з Росією, які базуються на підтримці, тиску на агресора та створенні умов для дипломатичного врегулювання. Військовий Альянс фокусується на зміцненні обороноздатності України, надаючи сучасне озброєння, технології та тренування для українських військових. Це дозволяє підвищити готовність країни до захисту власної території та водночас демонструє спроможність України до співпраці на рівні зі стандартами НАТО. Крім того, НАТО активно працює над посиленням системи кіберзахисту,

допомагаючи Україні протистояти гібридним загрозам, які є частиною російської агресії. Підтримка Альянсу доповнюється політикою стримування Росії через збільшення військової присутності на східному фланзі НАТО, що має на меті запобігти ескалації конфлікту.

Європейський Союз, зі свого боку, робить акцент на дипломатії, фінансовій підтримці та гуманітарній допомозі. ЄС сприяє пошуку мирного врегулювання через міжнародні переговори та виступає за створення нових багатосторонніх ініціатив, що базуються на повазі до суверенітету України. Водночас ЄС забезпечує значну фінансову допомогу для підтримки української економіки та соціальної сфери. Економічні санкції, які ЄС наклав на Росію, спрямовані на послаблення її здатності фінансувати війну та створюють додатковий тиск, необхідний для дипломатичного врегулювання конфлікту [46].

Попри складнощі, пов'язані з активною фазою конфлікту, НАТО та ЄС твердо дотримуються позиції, що стійкий мир можливий лише за умови повного відновлення територіальної цілісності України. Вони не лише надають Україні необхідні ресурси для самозахисту, але й створюють умови для дипломатичного вирішення конфлікту, забезпечуючи міжнародну підтримку та залучення широкого спектру інструментів, спрямованих на подолання російської агресії.

Отже можна зробити такий висновок, що Україна демонструє готовність до змін, і цей процес, хоча й складний, вже приносить перші результати. Подальший рух до інтеграції залежить від наполегливості, стратегічного бачення та спроможності впроваджувати необхідні реформи. У результаті ці зусилля забезпечать не лише захист національних інтересів, але й міцне місце України серед демократичних і стабільних держав світу.

Додано примітку [a77]: Російська війна проти України як тригер змін міжнародної безпеки: базові наративи : аналіт. доп. / [Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська]. – Київ : НІСД, 2024. – 49 с. – (Серія «Міжнародні відносини»). – <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.02>

Висновки до розділу 3

Україна перебуває на шляху складних, але необхідних трансформацій, які формують її майбутнє як частини європейської та євроатлантичної спільноти. Інтеграція до НАТО та ЄС – це не лише стратегічна мета, але й потужний стимул для реформ, що охоплюють оборонний сектор, державне управління, боротьбу з корупцією та зміцнення економіки.

Військовий конфлікт із Росією став важким випробуванням для країни, але водночас він активізував міжнародну підтримку України та сприяв прискоренню внутрішніх змін. Зокрема, адаптація до стандартів НАТО не лише зміцнює обороноздатність, але й робить українську армію сучасною та сумісною з арміями країн Альянсу. Такий підхід відкриває можливості для тіснішої співпраці у військовій сфері та забезпечує доступ до передових технологій і методів.

У сфері державного управління особливу увагу приділено боротьбі з корупцією та підвищенню прозорості. Це не лише вимога міжнародних партнерів, але й нагальна потреба українського суспільства. Прозоре, ефективне управління та сильні незалежні антикорупційні органи є основою довіри до держави та її спроможності відповідати на виклики.

Попри всі труднощі, Україна демонструє рішучість рухатися вперед. Реформи, які впроваджуються, закладають фундамент для довготривалого розвитку та зміцнення її позицій у світі. Успіх цього шляху залежить від здатності країни зберігати курс, ефективно використовувати міжнародну підтримку та продовжувати працювати над вирішенням внутрішніх проблем.

Таким чином, співпраця з НАТО та ЄС стає не лише геополітичним вибором, але й шляхом до якісно нового рівня розвитку. Ця співпраця формує можливості для безпеки, стабільності та процвітання, надаючи Україні шанс стати сильнішою, об'єднаною та впевненішою у своєму майбутньому.

ВИСНОВКИ

Україна сьогодні стоїть на перетині надзвичайно важливих процесів, які визначають її майбутнє. Розташована між Сходом і Заходом, наша держава є стратегічно важливим гравцем у міжнародних відносинах, але водночас зазнає серйозних викликів, зокрема з боку Російської Федерації. У цьому контексті курс на інтеграцію до міжнародних альянсів, таких як НАТО та Європейський Союз, є не просто бажанням, а нагальною необхідністю для забезпечення національної безпеки, стабільності та розвитку. У цій роботі було досліджено роль і значення таких альянсів для України, а також можливі шляхи реалізації інтеграційних прагнень.

Отримані результати кваліфікаційної роботи дають змогу сформулювати такі висновки:

1. У процесі дослідження теоретико-методологічних засад поняття «національна безпека» вдалося окреслити ключові аспекти, які визначають її сутність та структуру. Національна безпека розглядається як стан захищеності держави, її суверенітету, територіальної цілісності та стабільного розвитку, що досягається шляхом ефективного управління внутрішніми й зовнішніми викликами. У сучасних умовах вона набуває багатовимірного характеру, охоплюючи військову, економічну, політичну, інформаційну, екологічну та соціальну складові.

Кожна з цих складових є взаємопов'язаною і потребує комплексного підходу до їх аналізу та забезпечення. Наприклад, військова безпека спрямована на захист від збройної агресії, тоді як економічна забезпечує стійкість держави до фінансових криз і гарантує економічне зростання. Політична безпека охоплює стабільність демократичних інституцій, тоді як інформаційна зосереджена на захисті від дезінформації та кібератак. Усі ці складові впливають на загальний стан безпеки, а їхній збалансований розвиток є основою для стійкості держави.

2. Аналіз діяльності НАТО у зміцненні обороноздатності України та

інтеграції до євроатлантичної системи безпеки підтвердив стратегічну важливість цього партнерства для нашої держави. Після початку агресії Російської Федерації у 2014 році співпраця з Альянсом набула особливого значення, адже саме НАТО стала тією організацією, яка активно підтримала Україну у її прагненні до модернізації оборонного сектору та зміцнення національної безпеки.

У рамках «Партнерства заради миру» Україна отримала можливість брати участь у спільних навчаннях, зокрема у багатонаціональних миротворчих операціях. Це дозволило не лише підвищити бойову готовність українських військових, але й впровадити стандарти НАТО у плануванні операцій, логістиці та підготовці особового складу. Крім того, програма сприяла налагодженню тісної взаємодії між українськими Збройними Силами та арміями країн-членів Альянсу, що підвищило рівень сумісності та взаємної довіри.

Одним з фундаментів цієї взаємодії є впровадження стандартів НАТО у Збройних Силах України. Цей процес охоплює реформування системи управління військами, вдосконалення логістики, забезпечення прозорості оборонного бюджету та адаптацію військових процедур до стандартів Альянсу. Завдяки цьому Україна поступово підвищує сумісність своїх збройних сил із силами країн-членів НАТО, що є необхідною умовою для подальшої інтеграції до системи колективної безпеки.

У ході дослідження було також виявлено, що співпраця з НАТО не обмежується лише військовою складовою. Вона має ширший контекст, включаючи розвиток демократичних інституцій, підвищення ефективності управління в оборонному секторі та стимулювання громадянського контролю над збройними силами.

3. У політичній площині ЄС став важливим партнером для України у впровадженні реформ, які зміцнюють демократичні інституції та верховенство права. У рамках Угоди про асоціацію Європейський Союз активно підтримує ініціативи, спрямовані на реформування судової системи, боротьбу з

корупцією та створення незалежних регуляторних органів. Такі зміни сприяють не лише зміцненню політичної стабільності, але й підвищенню рівня довіри громадян до державних інституцій, що є основою для тривалого розвитку. Крім того, ЄС виступає посередником у мирних переговорах, підтримуючи Україну на міжнародній арені в питаннях територіальної цілісності та суверенітету.

Економічна підтримка з боку ЄС виявляється у фінансуванні широкого спектра програм і проєктів, які стимулюють розвиток української економіки. ЄС є найбільшим торговельним партнером України, забезпечуючи доступ до внутрішнього ринку Союзу через глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі. Цей механізм дозволяє українському бізнесу інтегруватися у європейські ланцюги постачання, підвищувати конкурентоспроможність і залучати інвестиції. Крім того, фінансова допомога у вигляді грантів, кредитів та макрофінансової підтримки допомагає Україні долати наслідки економічної кризи, викликані збройною агресією Росії, і проводити важливі структурні реформи.

Енергетична стабільність України також є одним із пріоритетів співпраці з ЄС. Європейський Союз активно підтримує ініціативи, спрямовані на модернізацію української енергетичної інфраструктури, диверсифікацію джерел постачання енергоресурсів та підвищення енергоефективності. У рамках Енергетичного співтовариства ЄС надає Україні експертну допомогу у реформуванні енергетичного сектору, інтеграції до європейського енергетичного ринку та розвитку відновлюваних джерел енергії. Такі заходи спрямовані на зменшення залежності від постачання енергоресурсів із Росії, що є важливим елементом забезпечення національної безпеки.

Особливу роль відіграє підтримка України з боку ЄС у вигляді гуманітарної допомоги та програм технічної співпраці. Європейський Союз постійно надає допомогу у відновленні постраждалих від війни регіонів, розвитку соціальної інфраструктури та підтримці внутрішньо переміщених осіб. Така допомога має не лише практичний, але й символічний характер,

демонструючи солідарність Європи з Україною.

4. Після 2014 року Україна опинилася у безпрецедентно складній ситуації, коли анексія Криму та збройний конфлікт на Донбасі не лише поставили під загрозу територіальну цілісність держави, але й виявили слабкі сторони у її оборонному та безпековому секторі. Ці події стали каталізатором глибоких змін у підходах України до забезпечення національної безпеки та міжнародного співробітництва.

Агресія росії значно зміцнила партнерські відносини України з НАТО та Європейським Союзом. Співпраця з Альянсом стала ще тіснішою, охоплюючи широкий спектр напрямків: від проведення спільних навчань і консультацій до впровадження стандартів НАТО у секторі оборони. Значно посилилась робота у межах програм, таких як «Партнерство заради миру», які стали основою для реформування Збройних сил України та адаптації їх до сучасних викликів. Військова допомога з боку партнерів, включаючи постачання обладнання, озброєння та підтримку реформ, стала важливим фактором зміцнення обороноздатності України. Європейський Союз також відіграв важливу роль у трансформації підходів України до безпекової політики. Зокрема, вплив ЄС відчутний у розбудові інституцій, які відповідають за безпеку, зміцненні верховенства права та підтримці демократичних перетворень. Енергетична безпека, що стала одним із головних викликів для України після масових атак на інфраструктуру також перебуває у фокусі співпраці з ЄС.

Негативним фактором, що заважає розбудові національної безпеки через вступ у міжнародні організації стало те, що принципи Альянсу виключають можливість прийняття країн із невирішеними територіальними конфліктами або військовими загрозами на їхній території. Це означає, що Україна не може стати членом НАТО, доки триває війна. Також до цього додається неоднозначність позицій окремих країн Європейського Союзу щодо підтримки України. Не всі держави готові до рішучих санкцій або активного протистояння Росії, що іноді ускладнює досягнення єдиної позиції на

міжнародному рівні. Все це обмежує перспективи інтеграції та змушує державу зосереджуватися на двосторонній співпраці з країнами-членами Альянсу, замість повноцінного членства.

5. Оцінка можливостей і перспектив України щодо виконання умов вступу до НАТО та ЄС демонструє як значний потенціал країни, так і виклики, які потребують подолання. Цей процес є складним, багатогранним і потребує тривалих зусиль, але він відкриває перспективи для всебічного розвитку держави.

Україна вже досягла суттєвого прогресу у впровадженні стандартів НАТО, що стало одним із ключових напрямів реформ у секторі безпеки й оборони. Реформа системи командування та управління базується на принципах Альянсу, що передбачають децентралізацію процесів прийняття рішень, інтеграцію сучасних інформаційних технологій і прозорість процедур. Впровадження цих підходів сприяє підвищенню оперативності й ефективності військових операцій, а також посиленню сумісності з арміями країн-членів НАТО.

Модернізація Збройних Сил України є одним із пріоритетів на шляху до євроатлантичної інтеграції. Особлива увага приділяється переоснащенню техніки, вдосконаленню логістичної системи та впровадженню нових підходів до навчання особового складу. Участь у спільних військових навчаннях, таких як «Rapid Trident» і «Sea Breeze», має велике значення для підвищення бойової готовності української армії. Ці навчання дають змогу не лише вдосконалювати тактичні навички, але й відпрацьовувати взаємодію з військовими підрозділами країн-членів НАТО, що є критично важливим у контексті інтеграції до системи колективної безпеки. У рамках підготовки до вступу до Європейського Союзу Україна здійснила значні реформи, спрямовані на адаптацію до європейських стандартів та створення умов для інтеграції в єдиний політико-економічний простір ЄС.

Антикорупційна діяльність стала вкрай важливим напрямом для виконання вимог НАТО та ЄС. Україна створила цілу низку нових інституцій,

таких як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Національне агентство із запобігання корупції (НАЗК), які забезпечують незалежний контроль за дотриманням антикорупційного законодавства.

Захист прав людини став фундаментальною складовою інтеграційних реформ. Європейські цінності, такі як свобода слова, недискримінація та гендерна рівність, закріплюються в українському законодавстві та знаходять своє відображення в реальних програмах і ініціативах. Окрім цього, підтримка прав внутрішньо переміщених осіб унаслідок війни на сході України стала важливим напрямом соціальної політики.

Корупція залишається суттєвим бар'єром для інтеграції України. Хоча створення спеціалізованих антикорупційних органів, таких як НАБУ, САП і ВАКС, стало значним досягненням, їх ефективність знижується через політичний тиск, затягування розгляду справ у судах та слабку взаємодію з іншими державними інституціями. Для досягнення відповідності стандартам НАТО та ЄС Україні необхідно забезпечити прозорість державного управління, незалежність антикорупційних структур та посилити боротьбу з корупцією на всіх рівнях.

Економічні виклики є ще одним важливим аспектом. Війна руйнує інфраструктуру, стримує інвестиції та ускладнює виконання економічних критеріїв ЄС, таких як стабільність ринкової економіки, конкурентоспроможність і прозорість фінансових потоків. Україні необхідно продовжувати реформи у цих сферах, щоб відповідати високим вимогам європейських стандартів.

Перспективи України у виконанні умов вступу до НАТО та ЄС залишаються реальними, за умов подальшої імплементації реформ та зміцнення демократичних інститутів. Важливо продовжувати курс на модернізацію країни, формувати стабільну політичну систему, забезпечувати прозорість управління та підвищувати рівень підтримки суспільства щодо інтеграційних процесів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративні стандарти НАТО // Україна до НАТО. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/standarty-nato/administratyvni-standarty-nato-2/>
2. Алексієвець Л., Алексієвець М. Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект // Український історичний журнал. – 2020. – № 1. – С. 126–142. URL: <https://doi.org/10.15407/uhj2020.01.126>
3. Біловол В. С., Біленко А. О. Правові основи членства держав у Європейському Союзі та перспективи для України // Юридичний науковий електронний журнал. – 2020. – № 1. – С. 282–284
4. Вступ України до НАТО підтримали 20 країн // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/kiiiv-vstup-ukraini-do-nato-pidtrimali-20-krain/a-65883465?fbclid=IwAR0uwPh-duiZJc36mRkFMB72Da>
5. Гвоздь В. Через терени до ЄС і НАТО. Геополітичні аспекти та проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України // Борисфен Інтел. – 2017. URL: <https://bintel.com.ua/uk/article/09-02eu/>
6. Гончаренко О., Лисицин Е. Позаблоковість України: можливі втрати і здобутки // Економічний часопис XXI. – 2002. – № 1.
7. Декларація про державний суверенітет України: Верховна Рада УРСР; Декларація № 55-ХІІ від 16.07.1990. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
8. Дорош Л., Охремчук С. РБ ООН у сучасних умовах: до проблеми пошуку варіантів реформування // Гуманітарні візії. – 2015. – № 2. – С. 19–26.
9. Дослідження спроможності, управління і взаємодії органів антикорупційної інфраструктури України. Спроможні, ефективні й незалежні: аналіз антикорорганів. Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/research/spromozhni-efektyvni-j-nezalezhni-analiz-antykoruptsijnyh-organiv/>

10. Енергетична безпека України: перспективна модель управління ризиками : монографія / [О. М. Суходоля, Ю. М. Харазішвілі, Г. Л. Рябцев]; за ред. О. М. Суходолі. – Київ: НІСД, 2023. – 152 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2023.01>
11. Ємельянов В., Бондар Г. Кібербезпека як складова національної безпеки та кіберзахист критичної інфраструктури України / В. Ємельянов, Г. Бондар // Публічне управління та регіональний розвиток. – 2019. – № 5. – С. 493–523. URL: <https://doi.org/10.34132/pard2019.05.02>
12. Каракуц О. П'ятий саміт європейської політичної спільноти: пошук єдності в нових політичних реаліях / О. Каракуц // Центр зовнішньополітичних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-11/az_5_sumit-evropeiskoi-politychnoi-spilnoty_08112024.pdf
13. Каріх І. Культурна політика як інструмент політики національної безпеки України / І. Каріх // Evropský politický a právní diskurz. – 2017. – Т. 4, Вип. 2. – С. 136–140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2017_4_2_23
14. Кібець Д. В., Головатенко М. Ю. Класифікація міжнародних організацій та їх роль в сучасному світі / Д. В. Кібець, М. Ю. Головатенко // Аналітично-порівняльне правознавство. – 2024. – № 3. – С. 160–167.
15. Козій І., Головатюк О., Литвинчук М. Співробітництво ЄС та України у безпековій сфері: вимір Східного Партнерства / І. Козій та ін. // Інститут євроатлантичного співробітництва. – Червень 2021. URL: <http://www.ieac.org.ua/public/item/105-spivrobitnytstvo-yes-ta-ukrayiny-u-bezpekoviy-sferi-vymir-skhidnoho-partnerstva>
16. Концепція національної безпеки України: теоретико-правові аспекти зарубіжного досвіду : [навч. посіб.] / Я. Ю. Кондратьєв, В. А. Ліпкан. – К. : Національна академія внутрішніх справ України, 2003. – 20 с.
17. Котляр Ю., Мосін О. Революція гідності: вибір європейського майбутнього / Ю. Котляр, О. Мосін // Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. – 2024. – Vol. VII. – P. 47–56.

18. Макар Ю. І. Україна в міжнародних організаціях: [навч. посіб.] / [Ю. І. Макар, Б. П. Гдичинський, В. Ю. Макар та ін.]. – Чернівці: Прут, 2009. – 880 с.
19. Матеріальні (технічні) стандарти НАТО // Україна до НАТО. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/standarty-nato/materialni-tekhnichni-standarty-nato-2/>
20. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України : [аналіт. доп.] / [А. Бобровицький, Н. Гавриленко, А. Гончарук, І. Ус, Г. Широкий, Р. Юлдашев] ; за заг. ред. М. Паламарчука. – Київ: НІСД, 2023.
21. Міністерство оборони України. Інформаційний матеріал щодо запровадження стандартів та керівних документів НАТО. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mil_standard/Інформаційний_матеріал_щодо_запровадження_стандартів_та_керівних_документів_НАТО.pdf
22. Наказ начальника Управління стандартизації, кодифікації та каталогізації від 30 листопада 2023 року № 72. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mil_standard/07_05_24_Progrma_robiz_z-zinamu.pdf
23. НАТО. Відповідь НАТО на вторгнення Росії в Україну URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_192648.htm
24. НАТО. Колективна оборона – Стаття 5. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_110496.htm
25. Недзельський Ю. Програма «Партнерство заради миру» та особливості приєднання до неї України / Ю. Недзельський // Політичний менеджмент. – 2011. – № 2. – С. 136–146.
26. Новікова Л. В. Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй як інституція протидії тероризму / Л. В. Новікова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2014. – Т. 2. – Вип. 4. – С. 25–28. URL: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/4372/4206>

27. Оборонна реформа: системний підхід до оборонного менеджменту : [монографія] / А. Павліковський, В. Фролов, Ф. Саганюк та ін. ; за заг. ред. д. військ. н. А. Сиротенка. – Київ: НУОУ, 2020. – 274 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/mono-obo-ref-2020.pdf>
28. Оперативні стандарти НАТО // Україна до НАТО. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/standarty-nato/operatyvni-standarty-nato-2/>
29. Орел М. Г. Політична безпека як складова національної безпеки: теоретичний аспект / М. Г. Орел // Науковий часопис Академії національної безпеки. – 2018. – № 1. – С. 22–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nivanb_2018_1_5.
30. Офіційний сайт НАТО: Що таке НАТО. URL: https://www.nato.int/nato-welcome/index_uk.html
31. Панченко О. Інформаційна складова національної безпеки / О. Панченко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Державне управління. – 2019. – Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpsdu_2019_3_11
32. Писаренко А., Умланд А., Хертель А. Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні: Робота СММ на Донбасі та її українська критика в 2014–2019 роках / А. Писаренко, А. Умланд, А. Хертель. URL: https://www.researchgate.net/publication/352414566_Specialna_monitoringova_misia_OBSE_v_Ukraini_Robota_SMM_na_Donbasi_ta_ii_ukrainska_kritika_v_2014-2019_rokah.
33. Подковенко Т. Національна безпека України: аксіологічний та правовий аспекти / Т. Подковенко // Актуальні проблеми правознавства. – 2021. – Вип. 1. – С. 11–18. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1143>
34. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. – Х.: Право, 2015. – 816 с.
35. Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови

України від здійснення політики позаблоковості: Закон України від 23 січня 2014 року № 35-VIII // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-19#Text>

36. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 7 лютого 2019 р. № 2680-VIII // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n6>

37. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01 липня 2010 р. № 2411-VI // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17/ed20100701>

38. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

39. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1932-XII // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>

40. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

41. Процюк І. В., Бойчук Д. С. Допомога Європейського Союзу Україні під час війни як втілення ідеї соціальної державності / І. В. Процюк, Д. С. Бойчук // Юридичний науковий електронний журнал. – 2023. – № 6. – С. 42–45.

42. Прудченко Є. Д. Копенгагенські критерії / Є. Д. Прудченко // Центр Європейської Інформації. URL: http://ukrcei.org/uploads/files/default/kopengagenskie_kriterii.pdf

43. Разумков Центр. Підтримка громадянами вступу України до Європейського Союзу та НАТО. Ставлення до іноземних держав. Ставлення

до мирних переговорів (вересень 2024 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pidtrymka-gromadianamy-vstupu-ukrainy-do-yevropeiskogo-soiuzu-ta-nato-stavlennia-do-inozemnykh-derzhav-stavlennia-do-myrykh-peregovoriv-veresen-2024r>

44. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 1991(XVIII) «Збільшення членства в Раді Безпеки та Економічній і Соціальній Раді». – 17 грудня 1963 року

45. Розпорядження Кабінету Міністрів України. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки: Стратегія від 04.08.2021 № 907-р. URL:

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>

46. Російська війна проти України як тригер змін міжнародної безпеки: базові наративи : [аналіт. доп.] / [Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська]. – Київ: НІСД, 2024. – 49 с. – (Серія «Міжнародні відносини»). URL:

2. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.02>

47. Сидоренко С. 11 вимог Орбана. Як Угорщина знову перетнула червоні лінії у шантажі України на шляху до ЄС / С. Сидоренко // Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/06/27/7188991/>

48. Скрипник О. Роль Ради безпеки ООН у врегулюванні військових конфліктів / О. Скрипник // Уманська старовина. – 2021. – Вип. 8. – С. 62–72.

49. Спільні безпекові зобов'язання між Україною та Європейським Союзом. Joint security commitments between the European Union and Ukraine. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/oredhmis/eu-ukraine-security-commitments-en.pdf>

50. Статус партнера // Україна до НАТО. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/status-partnera/>

51. Трагнюк О., Витвицький М., Шпак К. Відповідність України Копенгагенським критеріям вступу до Європейського Союзу / О. Трагнюк, М. Витвицький, К. Шпак // Право та інновації. – 2023. – № 4 (36). – С. 34–41. URL: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-4\(36\)-5](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-4(36)-5)

52. Требін, М. П. (2018). ООН НА ШЛЯХУ РЕФОРМ. "Вісник НЮУ

імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 4(39), 76–100. <https://doi.org/10.21564/2075-7190.39.151212>

53. Україна та Угода про асоціацію. Моніторинг виконання 2014–2022. ГО «Український центр європейської політики». – Київ, 2023. URL: https://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/final_report_aa_ucerp_2023_ukr.pdf

54. Утенкова К. О. Економічна безпека як складова національної безпеки України / К. О. Утенкова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2019. – Вип. 9. – С. 133–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2019_9_19.

55. Франчук Ю., Пендюра М. Україна – НАТО: напрями співпраці, їх важливість та значення для світового правопорядку / Ю. Франчук, М. Пендюра // Актуальні проблеми правопорядку і правової культури: зб. наук. праць. – 2023. – С. 128–131.

56. Хилько М. І. Екологічна безпека як фундаментальна складова національної безпеки / М. І. Хилько // Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. – 2021. – № 6. – С. 69–75.

57. Шишкін І., Воронова О., Дацьо Т. Міжнародні відносини Україна – НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку / І. Шишкін, О. Воронова, Т. Дацьо // Journal of Innovations and Sustainability. – 2023. – Т. 7, № 3. – С. 02. URL: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.02>

58. Штрубенхоф Г.-В. Виклики й шанси в контексті вступу України до ЄС. – Київ: Німецько-український агрополітичний діалог (АПД), 2024. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/Agrarpolitische_Berichte/APD_Strubenhoff_UA.pdf

59. Що Таке Європейський Союз? Publications Office of the EU. URL: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/uk/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html

60. Що треба знати про стандарти НАТО // ArmyInform. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/09/23/shho-treba-znaty-pro-standarty-nato/>
61. Як змінився ринок газу в Європі після відходу «Газпрому» // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-zminivsa-rinok-gazu-v-evropi-pisla-vidhodu-gazpromu/a-66986689>
62. Brzezinski Z. Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power. – New York: Basic Books, 2012. – 208 p.
63. Commission Staff Working Document. Ukraine 2024 Report. European Commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf
64. Common Security and Defence Policy (CSDP). European Cyber Defence Policy. URL: [https://www.european-cyber-defence-policy.com/Common_Security_Defence_Policy_\(CSDP\).html](https://www.european-cyber-defence-policy.com/Common_Security_Defence_Policy_(CSDP).html)
65. Fott D. The Common Security and Defence Policy: National Perspectives. Egmont Paper No. 79, May 2015.
66. Germany tells its ports to reject Russian gas cargoes. Financial Times. URL: <https://www.ft.com/content/94bb16b8-b4b1-4360-b7d0-cecca1ebffaa>
67. McNamara R. The Essence of Security: Reflections in Office. New York: Harper and Row, 1968. URL: <https://archive.org/details/essenceofsecurit0000mcna/page/n9/mode/1up?view=theater>
68. Morgenthau H. J. Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace. New York: Alfred A. Knopf, 1948 – 516 p. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4034050/mod_resource/content/1/Hans%20J.%20Morgenthau-Politics%20among%20nations_%20the%20struggle%20for%20power%20and%20peace%20-A.%20A.%20Knopf%20%281948%29.pdf
69. Official UN Website: About Us. URL: <https://www.un.org/en/about-us>
70. Operation Atlantic Resolve Including U.S. Government Activities

Related to Ukraine. Special Inspector General Report to the United States Congress.
URL: https://oig.usaid.gov/sites/default/files/2024-11/OAR_Q4_Final.pdf

71. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Establishing the Ukraine Facility. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-06/COM_2023_338_1_EN_ACT_part1_v6.pdf

72. Statement by the President of the Security Council // UN Security Council. – 6 May 2022. – S/PRST/2022/3. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3972339>

73. Territorial Integrity of Ukraine: resolution. UN General Assembly. 27 March 2014, A/RES/68/262. UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/767883>

74. Ukrainian Military Pages. Впровадження стандартів НАТО у ЗСУ: підсумки 2016-го. 2017. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2017/08/stanag.html>.

75. Varieties of Democracies. URL: https://vdem.net/data_analysis/CountryGraph

76. Who we are? OSCE website. URL: <https://www.osce.org/who-we-are>